

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Heidi Hakala & Erica Silorinne

KASVATTAJIEN JA LASTEN KOHTAAMISET PÄIVÄKODIN

ARJESSA

3–4-vuotiaat

Sosiaali- ja terveysala
2022

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Heidi Hakala ja Erica Silorinne
Opinnäytetyön nimi	Kasvattajien ja lasten kohtaamiset päiväkodin arjessa – 3-4-vuotiaat
Vuosi	2022
Kieli	suomi
Sivumäärä	55 + 3 liitettä
Ohjaaja	Aira Bragge

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisia ovat kasvattajien ja lasten kohtaamiset varhaiskasvatuksen arjessa. Tavoitteena oli selvittää miten kasvattajat kohtaavat lapsia varhaiskasvatuksen arjessa, mikä on hyvä kohtaaminen ja miten kohtaamiset vaikuttavat varhaiskasvatuksen arkeen.

Opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä ovat varhaiskasvatus, kohtaaminen, vuorovaikutus ja arki. Tutkimuksessa käytimme kvalitatiivista, eli laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkimuksen aineisto on kerätty havainnoimalla päiväkodin arkea sekä haastatteleamalla lapsiryhmien varhaiskasvatuksen opettajia. Havainnointia toteutettiin vapaasti sekä myös jäsennellysti. Haastatteluissa selvitimme kasvattajien näkemystä kohtaamisesta ja sen merkityksestä. Menetelminä havainnointi ja haastattelu tukivat toinen toisiaan ja toivat erilaisia näkökulmia tutkimukseen.

Havainnoinnilla saadut tulokset osoittivat, että kasvattajien ja lasten väliset kohtaamiset täyttävät hyvään kohtamiseen määritellyt kriteerit. Kasvattajat ovat tietoisia kohtaamisen merkityksestä ja pyrkivät aina kohtaamaan lapsen yksilöllisesti ja tarpeet huomioiden. Kasvattajan kohtaamisella on myös suuri merkitys lapsiryhmän ilmapiiriin ja viihtyvyyteen. Haastattelutulosten perusteella lapsia ei ole aina mahdollista kohdata niin kuin kasvattaja toivoisi. Arjen kiireellä, resursseilla ja pitkillä työpäivillä on vaikuttava merkitys kohtaamisen laatuun.

ABSTRACT

Author	Heidi Hakala, Erica Silorinne
Title	Encounters Between Educators and Children in Everyday Early Childhood Education – 3-4-Year-Old Children
Year	2022
Language	Finnish
Pages	55 + 3 Appendices
Name of Supervisor	Aira Bragge

The purpose of the bachelor's thesis was to find out what kind of encounters there are between educators and children in everyday early childhood education. The aim was to find out how educators encounter children in the daily life of early childhood education, what is a good encounter and how the encounters affect the daily life of early childhood education.

The key concepts in the research of this bachelor's thesis are early childhood education, encounter, interaction and everyday life. A qualitative research method has been used in the study. The material of the study has been collected by observing the daily life of the kindergarten and by interviewing early childhood education teachers. The observation was carried out freely as well as in a structured way. The aim of the interviews was to find out what kind of views the early childhood educators have of the encounter and the significance of the encounter. As methods, the observation and the interview supported each other and brought different perspectives to the research.

The results of the observation showed that the encounters between the educators and the children meet the criteria defined for a good encounter. The educators are aware of the importance of encountering and always strive to encounter the child individually and with needs in mind. The encounter of the educator is also of great importance for the atmosphere and comfort of the group of children. Based on the results of the interview, it is not always possible to encounter children as the educator would like to. The hustle and bustle of everyday life, resources and long working days have a huge impact on the quality of the encounter.

Keywords	earlychildhood education, encounter, interaction, everyday life
----------	--

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	8
2	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT	10
	2.1 Tutkimuskysymykset	11
	2.2 Toimeksiantaja	11
	2.3 Aikaisempia tutkimuksia	12
3	VARHAISKASVATUS	14
	3.1 Varhaiskasvatuksen määritelmä	14
	3.2 Pedagogiikka varhaiskasvatuksessa	15
	3.3 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	16
	3.4 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	16
	3.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	17
4	KOHTAAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA	18
	4.1 Kohtaaminen	18
	4.2 Hyvä kohtaaminen	19
	4.3 Varhaiskasvatuksen tavoitteet kohtaamiselle	19
	4.4 Hyvä kohtaaminen varhaiskasvatuksessa	20
5	HAASTAVAT KASVATUSTILANTEET JA VUOROVAIKUTUSTAVAT	22
	5.1 Haastavien kasvatustilanteiden määritelmä	22
	5.2 Varhaiskasvattajan vuorovaikutus haastavissa kasvatustilanteissa	22
	5.2.1 Lämmin vuorovaikutustapa	23
	5.2.2 Etäinen vuorovaikutustapa	24
	5.2.3 Tekninen vuorovaikutustapa	25
	5.2.4 Ristiriitainen vuorovaikutustapa	25
	5.2.5 Välttelevä vuorovaikutustapa	26
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA	27
	6.1 Tutkimusaineiston kerääminen ja analyysi	28

6.2	Tutkimuksen eettisyys	30
6.3	Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti.....	31
7	TUTKIMUSMENETELMÄN KUVAUS.....	33
7.1	Havainnointi tutkimusmenetelmänä	33
7.2	Havainnointi päiväkodissa	34
7.3	Haastattelu tutkimusmenetelmänä.....	35
7.4	Työntekijöiden haastattelu	36
8	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	37
9	TUTKIMUSTULOKSET	40
9.1	Kasvattajien ja lasten kohtaamisten havainnointi	40
9.2	Varhaiskasvatuksen opettajien haastattelu.....	42
9.2.1	Kohtaamisen määritelmä.....	43
9.2.2	Hyvä kohtaaminen	43
9.2.3	Kohtaamiset päiväkodin arjessa.....	43
9.2.4	Lasten kohtaaminen työpäivän aikana	44
9.2.5	Tärkeää kohtaamistilanteissa.....	45
9.2.6	Haasteet kohtaamistilanteissa	46
10	JOHTOPÄÄTÖKSET	47
11	POHDINTA.....	49
11.1	Sosiaalialan kompetenssit.....	50
11.2	Mitä tekisimme toisin ja jatkotutkimusidea	51
	LÄHTEET.....	53
	LIITTEET	56

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018.)	16
Kuvio 2. Esimerkki sisällönanalyysistamme	30
Kuvio 3. Kohtaamisia ja ilmapiiriä parantavat tekijät	41
Kuvio 4. Kohtaamisia ja ilmapiiriä heikentävät tekijät	42

LIITELUETTELO

LIITE 1. Lupalappu vanhemmille

LIITE 2. Haastattelukysymykset

LIITE 3. Havainnointilomake

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatus on alle kouluikäisille suunnattua päivähoitotoimintaa, jota voidaan järjestää päiväkodissa, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. Tässä opinnäytetyössä viitataan varhaiskasvatuksella päiväkodissa järjestettävään päivähoitotoimintaan.

Päiväkodin arjessa tapahtuu useita kohtaamisia kasvattajien ja lasten välillä. Näillä vuorovaikutustilanteilla on suuri merkitys päiväkodin arkeen ja ne ovat varhaiskasvatuksen lähtökohta. Kohtaamisten avulla voidaan luoda luottamussuhde kasvattajien ja lasten välille, mikä tuo lapsille turvallisuuden tunteen. Jokainen lapsi on erilainen, joten kasvattajan tulee tuntea lapsen sosiaalisemotionaalinen tuen tarve ja kohdata lapset yksilöllisesti.

Kohtaaminen tarkoittaa vuorovaikutusta toisen ihmisen kanssa. Vuorovaikutus ei ole ainoastaan vain sanoja, vaan siihen kuuluu myös muun muassa ilmeet ja eleet. Vuorovaikutusta päiväkodissa ovat myös erilaiset toimintatuokiot, kuten aamupiirit, ruokailut ja leikkihetket. Vuorovaikutuksessa tärkeää on kannustaminen, tuki ja myötätunto, toisen huomioiminen ja myönteisen palautteen antaminen sekä toisen kuunteleminen. (Mieli 2022.)

Kohtaaminen on aitoa läsnäoloa, jossa molemmat tai jokainen osapuoli osallistuu ja panostaa vuorovaikutustilanteeseen tai tapahtumaan. Kohtaamisessa on tärkeää, että jokainen kokee kuuluvansa joukkoon, eikä tunne oloaan yksinäiseksi. Lapset oppivat varhaisessa vaiheessa empatiaa saamalla vuorovaikutustilanteissa itse myötätuntoa ja ymmärrystä. (Mieli 2022.) Vuorovaikutuksella on suuri merkitys lapsen kasvuun ja kehitykseen (Mäntymaa & Tamminen 1999).

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia, millaisia ovat kasvattajien ja lasten kohtaamiset päiväkodin arjessa. Tutkimuksessa pyritään myös selvittämään, kuinka kohtaamiset vaikuttavat päiväkodin arkeen ja millainen on hyvä kohtaaminen.

Opinnäytetyön aihe koettiin tärkeäksi, sillä kohtaamisella on suuri merkitys lapsen elämää ja opinnäytetyön kautta tuodaan esille kasvattajien ja lasten kohtaamisia päiväkodin arjessa.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia, millaisia ovat kasvattajien ja lasten kohtaamiset varhaiskasvatuksen arjessa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää havainnoimalla ja haastatteleamalla kasvattajia, millaisia ovat kasvattajien ja lasten väliset kohtaamiset ja miten kohtaamiset vaikuttavat päiväkodin arkeen.

Opinnäytetyötä varten havainnointi suoritettiin kahdessa eri lapsiryhmässä neljänä päivänä päiväkodin arjessa. Havainnoinnin tueksi haastateltiin molempien ryhmien varhaiskasvatuksen opettajaa. Tutkimusta varten tutkittavat ryhmät rajattiin tiettyyn ikäryhmään, sillä hieman vanhempien ryhmässä kohtaamiset olisivat molemmin puolisista, eivätkä ainoastaan kasvattajasta lähtöisin. Tutkimuksen haastatteluosio rajattiin varhaiskasvatuksen opettajiin, sillä varhaiskasvatuksen opettajalla on ryhmän toiminnan suunnittelun ja toteutuksen pedagoginen vastuu.

Opinnäytetyön aiheesta ei löytynyt suoranaisesti kovinkaan paljoa aikaisempia tutkimuksia. Muutamassa opinnäytetyössä on tutkittu vuorovaikutusta päiväkodin arjessa. Tämänkin takia oli siis hyvä, että lasten ja kasvattajien välistä kohtaamista tutkitaan enemmän, koska kohtaaminen on tärkeä osa varhaiskasvatusta ja kohtaamisia on useita koko päivän aikana. Kasvattajien, ja myös yleisesti kaikkien, olisi joskus hyvä pysähtyä reflektoimaan omaa tapaansa kohdata muita ihmisiä. Opinnäytetyön tarkoituksena on myös saada kasvattajat pohtimaan kohtaamisiinsa lasten kanssa ja miettimään onko omassa kohtaamistavassa jotain kehitettävää. Tavoitteena on, että tutkimuksen ansiosta, päiväkodeissa kiinnitettäisiin vielä enemmän huomiota kohtaamisen tärkeyteen ja keskusteltaisiin tiimeissä tai koko henkilökunnan kesken, millaista on hyvä kohtaaminen ja miten kohtaamista voisi kehittää.

2.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön päätutkimuskysymys on:

- Millaisia ovat kasvattajien ja lasten kohtaamiset päiväkodin arjessa?

Alatutkimuskysymyksiä on:

- Millainen on hyvä kohtaaminen?
- Kuinka kohtaamiset vaikuttavat päiväkodin arkeen?

2.2 Toimeksiantaja

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Metsäkallion päiväkotitoiminta, joka on yksi Vaasan kaupungin suomenkielisistä päiväkodeista. Metsäkallion päiväkodissa toimii kahdeksan eri-ikäisten lasten varhaiskasvatusryhmää. Toiminta on suunniteltua ja sitä ohjaavat: Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, Vaasan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma sekä Vaasan kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma. Päiväkotitoiminta toimii tiiviissä yhteistyössä vanhempien kanssa ja lähtökohtana on lapsen kehitystaso ja jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet. Tavoitteena on leikin ja arjen kautta opettaa lapsille hyviä käytöstapoja ja uusia ystävyyssuhteita. Metsäkallion päiväkotitoiminta sijaitsee luonnon lähellä ja päiväkodin toiminnassa näyttyy luontokasvatuksen periaatteita. (Vaasa 2022.)

Teimme alustavaa tiedustelua mahdollisista opinnäytetyön aiheista kyseiseltä päiväkodilta ja kävi ilmi, että varhaiskasvatuksen ”kentillä” olisi halukkuutta kuulla millaisia ovat kohtaamiset varhaiskasvatuksen arjessa. Opinnäytetyössä tutkitaan ja tarkastellaan havainnoiden kasvattajien ja lasten kohtaamisia. Tutkimuksessa tuodaan myös kasvattajien näkökulmia esille havainnoinnin lisäksi tehdyn haastattelun kautta. Kasvattajat kertovat kuinka eivät aina huomaa omaa tapaa kohdata lapsia arjen keskellä ja on hyvä, kun ulkopuolinen tulee suorittamaan havainnointia.

2.3 Aikaisempia tutkimuksia

Aikaisempia tutkimuksia kasvattajien ja lasten kohtaamisista päiväkodin arjessa, on Suomessa melko vähän. Taru Asp (2020) on tehnyt LAB-ammattikorkeakoulussa toiminnallisen opinnäytetyön *”Lapsen kohtaaminen varhaiskasvatuksessa - kohtaamisen huoneentaulu Päiväkoti Teemulaan.”* Tämä opinnäytetyö on julkaistu Theseus-tietokannassa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä päiväkodin työntekijöille Kohtaamisen huoneentaulu, eli konkreettinen teos työelämään. Opinnäytetyön tavoitteena oli edistää kohtaamisen keinoja sekä antaa työntekijöille keinoja toteuttaa aitoa kohtaamista lasten kanssa. Tämä toiminnallinen opinnäytetyö toteutettiin yhdessä päiväkodin työntekijöiden kanssa yhteisiä keskustelutuokioita Erätauko-menetelmällä.

Petra Immonen (2018) on tehnyt Oulun yliopistossa kasvatustieteen kandidaattityön *”Aikuisen ja lapsen kohtaamisen merkitys ja siihen vaikuttavat tekijät varhaiskasvatuksessa”*. Tämä kandidaattityö on julkaistu Oulun yliopiston avoimessa julkaisuarkisto Jultikassa. Immosen kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli selvittää kohtaamisen merkitystä sekä siihen vaikuttavia tekijöitä varhaiskasvatuksen kentällä. Tutkimuksessa selviää, että kasvattajan toimintaan vaikuttaa velvollisuus lasten turvallisuudesta, hoivasta, opetuksesta. Kohtaamisia säätelevät Immosen mukaan aikataulut ja kasvattajien keskenään sovitut työnjaot. Hänen mukaansa kohtaamiseen vaikuttavia tekijöitä ovat myös koulutustausta, työuran pituus sekä kasvattajien omassa elämässä tapahtuvilla käännteillä, kuten vanhemmuudella on vaikutuksia lasten kanssa työskentelyssä.

Tuija Sipilä (2019) on tehnyt Jyväskylän yliopistossa varhaiskasvatustieteen pro gradu- tutkielman *”Lapsen ja kasvattajan kohtaamisia varhaiskasvatuksen aamupiireillä ja lounastuokioilla”*. Tämä pro gradu -tutkielma on julkaistu Jyväskylän yliopiston JYX julkaisuarkistossa. Sipilän tutkielma on suoritettu laadullisena tutkimuksena, jossa tarkastellaan vuorovaikutusta 2–3-vuotiaiden lasten ja kasvattajien välillä varhaiskasvatuksen aamupiireillä ja lounastuokioilla. Tutkimuksessa

saadut tulokset antavat tietoa vuorovaikutuksesta sekä kasvattajien ja lasten välisestä suhteesta varhaiskasvatuksen aamupiireillä ja tuokioilla. Sipilän tutkimuksessa nousi esiin, että lapsen ja kasvattajan väliseen vuorovaikutukseen ja lasten osallisuuteen pitäisi erityisesti kiinnittää huomiota. Hänen mukaansa lapsen äänelle ja yksilöllisyydelle täytyisi varhaiskasvatuksen arjessa antaa enemmän tilaa.

Liisa Ahonen on tehnyt (2015) Tampereen yliopistossa akateemisen väitöskirjan *”Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa”*. Väitöskirjassaan hän tarkasteli kasvattajien vuorovaikutusta ja pedagogista toimintaa päiväkotien haastavissa kasvatustilanteissa. Ahosen tutkimuksen perusteella, kasvattajien tavalla kohdata lapsi, on vaikutusta muun muassa haastavien kasvatustilanteiden etenemiseen. Ahonen on kirjoittanut kirjan (2017), joka käsittelee myös kohtaamisen tärkeyttä ja haastavia kasvatustilanteita päiväkodin arjessa. Kirjan tarkoituksena on saada kasvattajat refleктоimaan omaa tapansa kohdata lapset, etenkin haastavissa kasvatustilanteissa.

3 VARHAISKASVATUS

Tässä kappaleessa käydään läpi, mitä tarkoitetaan varhaiskasvatuksella ja mitkä lait ohjaavat varhaiskasvatusta. Kappaleessa käydään myös läpi pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita.

3.1 Varhaiskasvatuksen määritelmä

Suomessa lapsen kasvatuksen ja hyvinvoinnin ensisijainen vastuu on aina alaikäisen lapsen vanhemmilla tai muilla huoltajilla. Varhaiskasvatus tukee ja auttaa vanhempia tässä tärkeässä tehtävässä tarjoamalla suunnitelmallista ja tavoitteellista pedagogista kokonaisuutta, jossa huomioidaan opetus ja hoito. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7). Pedagogiikalla tarkoitetaan tietoista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen varmistamiseksi. Suomessa varhaiskasvatuksella on kolme eri muotoa, jotka ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta. Näitä kaikkia toimintamuotoja ohjaavat varhaiskasvatuslaki ja varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 17.) Lapsen kasvun, hyvinvoinnin, kehityksen ja oppimisen edistäminen on varhaiskasvatuksen tärkein tehtävä, sillä varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa koko lapsen tulevaisuudelle.

Suomen perustuslaki, varhaiskasvatuslaki ja varhaiskasvatuksesta annettu valtioneuvoston asetus sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat ja säätelevät varhaiskasvatuksen järjestämistä Suomessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 15)

Perustuslaissa (L11.6.1999/731) säädetään, että jokaista lasta tulee kohdella tasa-arvoisesti yksilönä ja jokaisen tulee voida vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Tämän lain edessä jokainen ihminen, myös lapsi on yhdenvertainen kansalainen. Tämän lisäksi perustuslaissa säädetään jokaisen oikeudesta

elämään, niin että henkilökohtainen vapaus, koskemattomuus ja turvallisuus toteutuvat. Vapauden, koskemattomuuden ja turvallisuuden tulee toteutua myös varhaiskasvatuksessa.

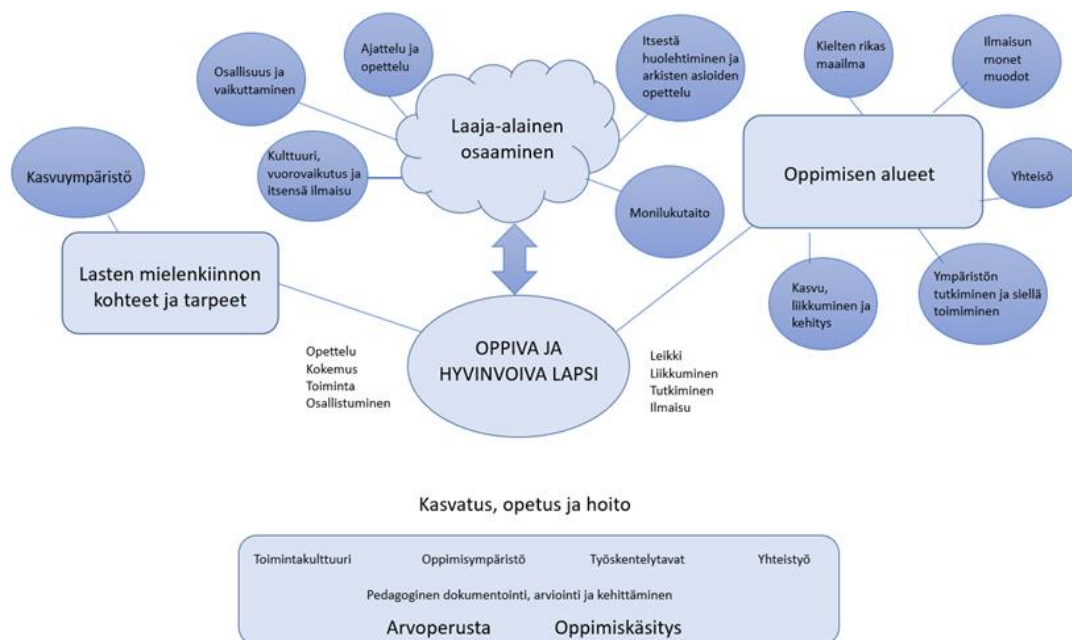
Varhaiskasvatustalain (L13.7.2018/540) mukaan lapsen etu on aina tärkein ja se tulee huomioida suunniteltaessa, järjestettäessä, toteutettaessa ja päätettäessä varhaiskasvatuksen toimintaa. Varhaiskasvatustalassa säädetään varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja tuottamisesta, lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tietovarannosta.

Varhaiskasvatustalassa (L13.7.2018/540) määritellään varhaiskasvatukselle kymmenen eri tavoitetta, jotka ohjaavat toimintaa. Tavoitteista nousevat esille lasten kasvun, kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin parantaminen, tasa-arvon tukeminen, myönteisen oppimiskokemuksen mahdollistaminen ja turvallisen oppimisympäristön luominen, hyvät ja pysyvät vuorovaikutussuhteet, yhdenvertaisuuden edistäminen, tuoda jokaiselle lapselle mahdollisuus osallisuuteen ja mahdollisuuden vaikuttaa itseään koskevissa asioissa. Tavoitteissa tulee myös ottaa huomioon vanhemman tai muun huoltajan tukeminen kasvatustyössä.

3.2 Pedagogiikka varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa pedagoginen toiminta toteutuu kasvattajien ja lasten välisissä vuorovaikutustilanteissa ja muissa yhteisissä toimintatuokioissa. Varhaiskasvatuksessa toiminta voi olla lasten omaehtoista, kasvattajan suunnittelemaa tai kasvattajan ja lasten yhdessä suunnittelemaa toimintaa, jotka jokainen täydentävät toisiaan. Tavoitteena on parantaa lasten hyvinvointia, sekä edistää heidän oppimista ja laaja-alaista osaamista. Varhaiskasvatuksessa laadukas pedagoginen toiminta edellyttää suunnitelmallista arviointia, dokumentointia ja jatkuvaa kehittämistä. Paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa tarkennetaan pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja jokaiselle lapselle laadittu henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma ohjaavat lapsiryhmän toiminnan suunnittelua. Pedagogista toimintaa tulee toteuttaa niin,

että jokaisella lapsella on mahdollisuus edetä oppimisessaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. 36–37)

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018.)

3.3 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Opetushallitus on antanut valtakunnallisen määräyksen, jonka nojalla varhaiskasvatuslaki ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista. Paikallisen ja lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutus tapahtuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7.)

3.4 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. Varhaiskasvatuksen jokaisella toimijalla on velvollisuus laatia varhaiskasvatussuunnitelma. Paikalliset varhaiskasvatussuunni-

telmat ovat sitovia ja niitä täytyy tietyin välein kehittää ja arvioida. Eri paikkakuntien täytyy ottaa huomioon oman paikkakuntansa erityispiirteet, lasten tarpeet, mahdolliset pedagogiset painotukset ja aikaisemmat arviointitiedot ja kehittämissuunnitelman tulokset. Valtakunnallisia perusteita voidaan tarkentaa, mutta ei sulkea pois asetuksen, lain tai valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman edellyttämiä sisältöjä tai tavoitteita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 8–9.)

3.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuslaissa (L13.7.2018/540) säädetään, että jokaisella varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tavoitteellista ja suunnitelmallista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoitossa tulee hänelle laatia oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jotta tämä oikeus toteutuisi. Suunnitelman laatimiseen osallistuu lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaava työntekijä yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Tarvittaessa suunnitelman laatimiseen osallistuu myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat ja muut tarvittavat henkilöt moniammatillisesti. Laatimisen jälkeen suunnitelmaa täytyy tarkentaa lapsen tarpeiden mukaan säännöllisesti, mutta vähintään kerran vuodessa. Lähtökohtana jokaisen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista esille tulevat tavoitteet pitää ottaa huomioon oppimisympäristön ja toimintakulttuurin muokkaamisessa sekä toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Jotta lapselle voidaan laatia oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, on kasvattajan tärkeä tuntea lapsen osaaminen, vahvuudet, yksilölliset tarpeet sekä kiinnostuksen kohteet. Huomioon täytyy ottaa myös kielellinen, kulttuurinen ja tausta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä, mutta välttämättömiä tietoja voi luovuttaa tai vastaan ottaa varhaiskasvatukseen osallistuville henkilöille, mikäli lapsen etu sitä vaatii. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 9–11.)

4 KOHTAAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Tässä kappaleessa käydään läpi kohtaamisen, hyvän kohtaamisen, varhaiskasvatuksen tavoitteet kohtaamiselle sekä millainen on hyvä kohtaaminen varhaiskasvatuksessa.

4.1 Kohtaaminen

Kohtaaminen on nähdä, kuulla ja ymmärretä tulemista. (THL 2021, 5). Kohtaaminen on joskus lyhyt ja kertaluonteinen. Usein kohtaaminen on kuitenkin prosessi, jossa kuljetaan yhteistä polkua jonkin matkaa. Kohtaaminen alkaa yleensä ensimmäisestä katseesta, ensimmäisestä sanasta, ensimmäisestä ilmeestä tai kyynelien kuivaamisesta. Kohtaaminen alkaa lasta kunnioittavan turvallisen aikuisen viestistä, että minua kiinnostaa, miten sinulla menee – ei uteliaisuudesta, vaan huolenpidon ja kasvun tukemisen vuoksi. (Mattila 2011, 23.) Kohtaamista ei voi opetella oppikirjoista, vaan se pitää itse oppia ajan kanssa. Kohtaaminen on yleensä arkista kanssakäymistä ja sen opettelu vaatiikin henkilöltä rohkeutta asettua oikeaan vuorovaikutukseen. (Mattila 2007, 33.) Vuorovaikutuksen ja kohtaamisen ulkopuolelle jääminen, tunne ettei ketään kiinnosta tai kukaan kuuntele voi pahimmassa tapauksessa tuntua samalta kuin fyysinen kipu.

Jotta henkilön voisi kohdata aidosti, on unohdettava suoritukset. Ei ole olemassa joitain tiettyjä sanoja tai yleispäteviä ohjeita, joita tulisi käyttää tietyssä tilanteessa. Jos henkilöllä on jo valmis vastaus mielessä, ei hän pysty kuuntelemaan oikeasti, mitä toinen sanoo hänelle. (Mattila 2007, 12.) Kohtaamisesta tulee helposti näyttelyä, jos henkilö miettii jo jokaisen ilmeensä, eleensä ja vuorosanansa valmiiksi (Mattila 2007, 11). Tämän takia kohtaamistilanteissa tulisi pysyä läsnä.

Näyttelemine saattaa myös joskus johtua siitä, että henkilö pelkää epäonnistuvansa kohtaamistilanteessa. Tämä on kuitenkin normaalia ja varmasti jokainen

joutuu joskus tilanteeseen, jossa kohtaaminen syystä tai toisesta "suistuu raiteiltaan". Tällaisen tilanteen jälkeen olisi hyvä pysähtyä pohtimaan, mikä meni väärin ja miten toimisi vastaavassa tilanteessa tulevaisuudessa. (Mattila 2007, 22.)

4.2 Hyvä kohtaaminen

Ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa keskeisimpänä asiana on kohtaaminen. Hyvä kohtaaminen luo yhteyden ja kasvattaa ihmisten välistä perusluottamusta. Epäonnistunut kohtaaminen puolestaan jättää etäisyyden tunteen ja luo epäluottamusta. Erilaisilla kohtaamisilla voidaan rakentaa tai rikkoa. Eri ihmisten välillä on jokainen kohtaaminen erilainen. Hyvä kohtaaminen tarvitsee kauniin katseen tai ystävällisen eleen lisäksi kuulemista, näkemistä ja nähdyksi tulemistä. Kohtaamisessa heijastuu parhaimmillaan elämän ja ihmisyyden arvostaminen. Hyvä kohtaaminen mahdollistuu myötätunnon ja myötäelämisen kautta. Vahvistava, arvostava ja hyvä kohtaaminen on taito, jota voi oppia. (Mattila 2011, 15–17.) Kannustavalla ja myönteisellä vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman itsetunnon ja identiteetin kehitystä (varhaiskasvatussuunnitelma perusteet 2018, 31).

4.3 Varhaiskasvatuksen tavoitteet kohtaamiselle

Opetushallituksen (2018) luomassa varhaiskasvatussuunnitelmassa sanotaan: *"Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä."*

Varhaiskasvatuksessa kohtaaminen on yksi tärkeimmistä asioista, sillä siinä rakennetaan pohjaa lapsen tulevaisuudelle. Kohtaamisella tarkoitetaan vuorovaikutusta toisen kanssa, johon kuuluu avoin ja tasavertainen dialogi, eli vuoropuhelu. Kohtaamisessa on tärkeää olla läsnä ja kiinnostunut toisesta. Läsnäoloon liittyy myös hyvä ja rauhallinen kehonkieli ja katsekontakti, joiden kautta pystymme viestimään vahvemmin ja uskottavammin kuin pelkkien sanojen kautta. Onnistunut kohtaaminen on tunnelmaltaan kiireetön, vaikka aikaa olisikin vain pieni hetki.

Kasvokkain tapahtuvaan vuorovaikutukseen kuuluu dialogin lisäksi muun muassa kehon asennot, eleet, ilmeet ja äänensävy. Näitä kutsutaan myös niemellä non-verbaaliset viestit. Ihmiset voivat tehdä päätelmiä henkilön tunnetilasta nonverbaalisten viestin avulla. (Ahonen 2017, 58.)

4.4 Hyvä kohtaaminen varhaiskasvatuksessa

Hyvässä kohtaamisessa lapsi saa olla täysin oma itsensä ilman tarvetta esittää tai tavoitella mitään. Hyvässä kohtaamisessa lapsen tulee kokea olevansa tasavertainen ihminen kasvattajan kanssa, mutta silti oikeutettu turvaan ja huolenpitoon. (Mattila 2011, 69–70.) Lapselle tulee jäädä tunne siitä, että aikuinen ottaa hänen ajatuksensa vakavasti, niiden pohjalta keskustellaan ja toimitaan yhdessä. Lapselle välitetään kokemus yhdessä aikuisen kanssa tapahtuvasta kohtaamisesta, jossa ollaan rehellisiä, avoimia, mahdollisuuksien mukaan kiireettömiä sekä puolin ja toisin kyseleviä ja aloitteellisia. Aikuisenkasvattajan tehtävä on tuoda lapselle aikuisen näkökulmia ja osoittaa lapselle, mikä on sallittavaa ja mikä puolestaan ei ja kertoo mahdollisista seuraamuksista. (Pellikka 2020, 156.) Kohtaamistilanteissa aikuisella on aina suurempi vastuu hänen ymmärryksensä, kokemuksensa ja roolivastuunsa vuoksi. Aikuiselta odotetaan joustavuutta, tarkkanäköisyyttä, lempeyttä ja huolehtivuuutta. Aikuinen on myös vastuussa siitä, että lapsi tulee kohdatuksi kauniisti eikä tule loukatuksi. Lapsi ei koskaan saa tulla kohdatuksi siten, että menettää tilanteessa turvallisuuden tunteen. Lapsi ei myöskään saa menettää persoonansa kunnioittamista tai arvostavaa katsetta, vaikka aikuinen ei pitäisi hänen tarinastaan tai tavasta kertoa sitä tai se herättäisi aikuisessa tukalia tunteita. (Mattila 2011, 18.) Kasvattaja voi harjoitella ja kehittää omaa puhetapaa, reagointia ja rooliaan vuorovaikutustilanteissa. Kasvattajan tulee antaa lapselle mahdollisuus avautua ja kertoa asioita ja samalla vastaanottaa mitä kasvattaja sanoo. Lapselle on tärkeää, että kasvattaja kuuntelee, mitä lapsella on asiaa ja samalla kasvattaja voi kertoa mikä on lapselle tärkeää. (Øvreeide 2010, 17–18.) Kasvattajan tulee taata,

että lapsen jokainen kohtaaminen aikuisen kanssa on merkityksellinen. Kasvattajan on kuitenkin hyvä tiedostaa, ettei ammattitaito aina takaa erehtymättömyyttä virheellisille tulkinnoille tai epäasianmukaiselle reagoinnille (Mattila 2011, 49).

5 HAASTAVAT KASVATUSTILANTEET JA VUOROVAIKUTUSTAVAT

Tässä kappaleessa käydään läpi, millaisia ovat haastavat kasvatustilanteet päiväkodin arjessa sekä mitä eri vuorovaikutustapoja kasvattajilla on haastavissa kasvatustilanteissa.

5.1 Haastavien kasvatustilanteiden määritelmä

Ahonen (2017, 71) on määritellyt omassa kirjassaan haastaviksi kasvatustilanteiksi tilanteet, joissa lapsi vaikutti tarvitsevan sosiaalis-emotionaalista tukea käyttäytymällä uhmakkaasti, aggressiivisesti, vetäytyvästi tai levottomasti.

Eniten haastavia kasvatustilanteita syntyi Ahosen tutkimuksen mukaan ohjatuissa tuokioissa, joissa oli yli 10 lasta sekä siirtymätilanteissa (Ahonen 2017, 71). Ohjatuissa tuokioissa lapsille aiheutti haasteita erityisesti vaatimukset olla hiljaa ja paikallaan. Tämä aiheutti lapsissa levottomuutta, uhmakkuutta, vetäytyvää käytöstä sekä aggressiivisuutta. Siirtymätilanteissa haasteita aiheutti odottaminen esimerkiksi ulos lähdetessä. Kun muutama lapsi oli eteisessä pukemassa päälle, muiden piti odottaa eteisen ulkopuolella. (Ahonen 2017, 151.)

5.2 Varhaiskasvattajan vuorovaikutus haastavissa kasvatustilanteissa

Varhaiskasvattajilla on viisi erilaista vuorovaikutustapaa haastavissa kasvatustilanteissa: lämmin, tekninen, ristiriitainen, etäinen tai välttelevä. Lämmin vuorovaikutustapa sisältää varhaiskasvattajan sitoutumista, kun taas etäisessä vuorovaikutustavassa varhaiskasvattajan sitoutuminen on heikkoa tai täysin sitoutumatonta. Ristiriitaisessa, teknisessä ja välttelevässä vuorovaikutustavassa varhaiskasvattajan vuorovaikutus on vain osittain sitoutumatonta. Nämä eri vuorovaikutustavat vaihtelevat varhaiskasvattajilla tilannekohtaisesti, eli yksittäinen varhaiskasvattaja ei käytä aina yhtä tiettyä tapaa jokaisessa tilanteessa. (Ahonen 2017, 75.)

Varhaiskasvatuksessa tapahtuvaa vuorovaikutusta on tutkittu paljon. Suomessa tehdyssä tutkimuksessa on saatu näyttöä siitä, että vuorovaikutuksen laatu varhaiskasvatuksessa on melko hyvä. Ahosen omassa tutkimuksessa yleisin vuorovaikutustavoista oli lämmin vuorovaikutus, jota käytettiin 68 haastavassa kasvatustilanteessa. 118 haastavassa kasvatustilanteessa vuorovaikutuksen laatu oli heikkoa tai se vaihteli. (Ahonen 2017, 76.)

5.2.1 Lämmin vuorovaikutustapa

Lämpimään vuorovaikutustapaan kuuluu syvä sitoutuminen vuorovaikutukseen yksittäisen lapsen tai kokonaisen ryhmän kanssa. Varhaiskasvattajan toiminnasta huomaa, että hän oikeasti haluaa tehdä töitä lasten parissa ja myös olla vuorovaikutuksessa lasten kanssa. Varhaiskasvattaja pysähtyy kuuntelemaan lasta ja kohdata lapsen kiireettömästi, vaikka ympärillä olisikin paljon hälinää tai olisi kiire tehdä muita työtehtäviä. Kuuntelemalla lasta, varhaiskasvattaja pyrkii ymmärtämään, miksi lapsi reagoi tietyllä tavalla kyseessä olevassa tilanteessa ja mitä lapsi ajattelee tilanteesta. (Ahonen 2017, 78.)

Yhtenä avainsanoista lämpimässä vuorovaikutuksessa on empatia. Vaikka lapsi käyttäytyisikin haastavasti, varhaiskasvattaja tietää, ettei lapsi tee sitä kuitenkaan tahallaan. Näin ollen varhaiskasvattaja osaa kohdata lapsen empaattisesti, eikä rankaise lasta tämän käytöksestä. Varhaiskasvattaja osaa luoda lapselle tilanteesta avoimen ja turvallisen, jolloin lapsi saa olla oma itsensä ja kokea olevansa hyväksytty omana itsenään. Lämpimässä vuorovaikutuksessa varhaiskasvattaja on tietoinen omasta toimintamallistaan ja reflektoi omaa toimintaansa. (Ahonen 2017, 78.)

Jos lapsi käyttäytyy aggressiivisesti tai uhkaavasti, varhaiskasvattaja keskittyy lapsen emotionaaliseen hyvinvointiin. Esimerkiksi, jos lapsilla on keskenään ristiriitaitilanteita, ei näissä tapauksissa aina tarvitse selvittää ongelmien syytä perinpohjaisesti. Riittää, että varhaiskasvattaja ymmärtää ongelmien taustalla olevan pul-

man. Lämpimällä vuorovaikutuksella varhaiskasvattaja näyttää, että lapsi on arvokas ja tärkeä, vaikka lapsi käyttäytyisikin uhkaavasti ja aggressiivisesti. (Ahonen 2017, 87.)

5.2.2 Etäinen vuorovaikutustapa

Etäinen vuorovaikutustapa on täysin päinvastainen lämpimästä vuorovaikutustavasta. Kun lämpimässä vuorovaikutustavassa varhaiskasvattajan toiminnasta huomaa, että hän välittää oikeasti lapsista ja haluaa olla vuorovaikutuksessa heidän kanssaan, niin etäisessä vuorovaikutustavassa varhaiskasvattajaa ei kiinnosta lapsen kokemukset ja näkemykset, eikä varhaiskasvattaja ole myöskään kiinnostunut olemaan vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Varhaiskasvattaja sivuuttaa kaikki lapsen sosiaaliset ja emotionaaliset tarpeet. Hän ei osaa tai halua tukea lasta haastavissa kasvatustilanteissa, eikä hän myöskään anna lapsen ilmaista omaa näkemystään tilanteestaan. Varhaiskasvattaja osaa olla hyvin autoritaarinen ja välillä myös täysin poissaoleva tai välinpitämätön. (Ahonen 2017, 136.)

Etäisessä vuorovaikutustavassa on tyypillistä, että varhaiskasvattaja puuttuu kokonaisuuden kannalta turhiin yksityiskohtiin. Hän myös etsii helposti negatiivisia huomioita lapsesta, joka ajautuu usein haastaviin kasvatustilanteisiin. Yleensä kritiikki kohdistuu erityisesti lapsen käyttäytymiseen, vaikka siihen ei oikeasti olisi mitään syytä. Tämä taas voi edesauttaa haastavien kasvatustilanteiden syntymistä. Tyypillistä on myös se, että varhaiskasvattajat eivät huomioi lapsen positiivista käyttäytymistä, vaikka juuri positiivisen palautteen avulla voi parhaiten tukea lapsen sosiaalis-emotionaalisia taitoja. Lapset alkavat todennäköisemmin käyttäytymään myönteisemmin, jos he saavat positiivista palautetta. (Ahonen 2017, 141.)

Etäisiin vuorovaikutustilanteisiin saattaa vaikuttaa se, että varhaiskasvattaja ei jaksa olla läsnä lapsen tarpeille tai tukea lasta. Sosiaalis-emotionaalista tukea tarvitsevat lapset voivat joskus ärsyttää varhaiskasvattajaa, jolloin varhaiskasvattaja ei kykene kohtaamaan lasta empaattisesti ja lämpimästi. Olisikin tärkeää muistaa, että vaikka varhaiskasvattaja olisi vaikea tuntea aitoa läheisyyttä lapsen kanssa,

hänen tulisi silti pystyä pedagogiseen kunnioittamiseen. Pedagogisessa kunnioittamisessa lapsi kohdataan kunnioittavasti ja arvostavasti myös haastavissa kasvatustilanteissa. (Ahonen 2017, 141.)

5.2.3 Tekninen vuorovaikutustapa

Tekniselle vuorovaikutustavalle on tyypillistä, että varhaiskasvattaja toimii usein pedagogisesti johdonmukaisella tavalla, mutta turvautuu helposti muun muassa päiväkodin sääntöihin ja tuttuihin toimintamalleihin. Varhaiskasvattajalla on myös välillä omia jo ennalta päätettyjä suunnitelmia. Näiden takia vuorovaikutus kasvatustilanteissa on osittain sitoutumatonta ja lapsen tunteet sekä tarpeet jäävät helposti tunnistamatta. Yleensä teknistä vuorovaikutustapaa ilmenee tilanteissa, joissa varhaiskasvattaja on kuormittunut. Varhaiskasvattaja ei käyttäydy näissä tilanteissa kylmästi tai autoritaarisesti, vaan hän hoitaa tilanteen rutiinilla eikä pysähdy tilanteiden äärelle. Teknisellä vuorovaikutuksella voidaan ratkaista tilanne ulkoisesti niin, että haastava kasvatustilanne saadaan loppumaan. Usein kuitenkin näissä tilanteissa lähestymistapa on liian etäinen, jolloin lasta ei tueta emotionaalisesti. (Ahonen 2017, 110.)

5.2.4 Ristiriitainen vuorovaikutustapa

Ristiriitaisessa vuorovaikutustavassa varhaiskasvattajan käytös näyttäytyy ristiriitaisena ja hämmentävänä lapsen näkökulmasta, koska varhaiskasvattajan sitoutuminen vuorovaikutukseen on vaihtelevaa. Välillä varsinkin kasvatustilanteen alussa varhaiskasvattajan vuorovaikutustapa on lämmin, mutta laatu heikkenee tilanteen edetessä. Toisaalta jotkin tilanteet voivat alkaa varhaiskasvattajan välttävästä vuorovaikutustavasta, mutta muuttuu tilanteen edetessä vahvaksi sitoutumiseksi. Jälkimmäisessä tilanteessa varhaiskasvattaja huomaa, että aloittamansa strategia ei toimi, joten hän päättää vaihtaa sitä. (Ahonen 2017, 96.)

Ristiriitaisille varhaiskasvatustilanteille on usein tyypillistä, että varhaiskasvattaja ei aina ymmärrä tai tavoita lapsen tarvitsemaa tuen määrää. Varhaiskasvattaja

saattaa esimerkiksi olettaa, että kaikille lapsille riittäisi sama ohjeistus. Haastavan kasvatustilanteen syntyessä varhaiskasvattaja tunnistaa kuitenkin, miksi tilanne syntyi. Hän saattaa tarjota tukea sitä tarvitsevalle lapselle, jolloin tilanne esimerkiksi loppuu siihen, että varhaiskasvattaja kertoo ohjeet selkeämmin. Toisaalta varhaiskasvattaja voi palata takaisin sitoutumattomampaan vuorovaikutukseen, jolloin hänen on vaikeaa ymmärtää lapsen kokemusta sekä millaista tukea lapsi tarvitsisi. Joissakin kasvatustilanteissa varhaiskasvattaja saattaa vaihdella vuorovaikutustapaansa sitoutuneesta sitoutumattomaan monta kertaa. (Ahonen 2017, 108.)

5.2.5 Välttelevä vuorovaikutustapa

Välttelevässä vuorovaikutustavassa varhaiskasvattaja välttelee haastavia kasvatustilanteita sekä niiden selvittämistä. Aluksi varhaiskasvattaja saattaa olla sitoutunut vuorovaikutukseen lasten tai lapsiryhmän kanssa, mutta haastavan kasvatustilanteen tullessa hän poistuu paikalta ja siirtää mielellään vastuun ryhmän toisille kasvattajille. Tämän vuoksi lapsen emotionaalinen hyvinvointi ei yleensä toteudu ja usein haastavat kasvatustilanteet pitkittyvät. Varhaiskasvattaja saattaa myös yrittää kääntää lasten huomiota pois haastavista kasvatustilanteista houkuttelemalla, jolloin tilanne jää selvittämättä. (Ahonen 2017, 124.)

Syitä välttelevään vuorovaikutustapaan voi olla monia. Saattaa olla, että varhaiskasvattajalla ei ole keinoja haastavan kasvatustilanteen ratkaisuun tai, että hän on turhautunut ja väsynyt joutuessaan haastaviin kasvatustilanteisiin. Varhaiskasvattaja saattaa olla myös pelokas kohdatessaan sosiaalis-emotionaalista tukea tarvitsevia lapsia. (Ahonen 2017, 124.) Ahosen (2017, 124) tutkimuksen mukaan välttelevää vuorovaikutustapaa käytetään eniten tilanteissa, joissa lapsi käyttäytyy aggressiivisesti tai uhmakkaasti.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena eli laadullisena tutkimuksena. Tutkimukseen valittiin menetelmäksi laadullinen tutkimus, sillä tutkimuksessa havainnoitiin kasvattajien ja lasten kohtaamisia. Havainnoinnin lisäksi haastateltiin ryhmien varhaiskasvatuksen opettajia. Tutkittaessa vuorovaikutustilanteita laadullinen tutkimus on juuri sopiva menetelmä.

Laadullisessa tutkimuksessa syvennyttään usein pieneen määrään tapauksia ja niitä pyritään analysoimaan mahdollisimman tarkasti ja perusteellisesti. Aineiston tieteellisyyden kriteerit eivät ole ollenkaan määrä vaan laatu, käsitteellistämisen kattavuus. Hyödynnettäessä laadullista tutkimusta tutkimuksessa pystytään lähtemään liikkeelle ilman ennako-oletuksia tai määritelmiä. (Suoranta & Eskola 1998, 27–28.)

Laadulliselle tutkimukselle ominaista on se, että tutkimus tapahtuu paikan päällä, ryhmän tututussa ympäristössä ja se yrittää olla vaikuttamatta ryhmän luonnolliseen käyttäytymiseen. Tutkimuksen tarkoituksena on pyrkiä objektiivisuuteen, unohtamatta kuitenkaan osallistujien näkemyksiä. (Colorado State University 2005.)

Laadullista tutkimusta ei ole välttämätöntä aloittaa ilman varsinaisia tutkimuskysymyksiä. Jotkut laadulliset kyselyt voivat alkaa kysymyksillä, mutta usein teorit ryhmän käyttäytymisestä sekä ryhmän välisestä vuorovaikutuksesta syntyvät juuri havainnoinnin tuloksena. Näiden tulosten avulla voidaan keksiä lisäkysymyksiä. Jotkut tutkijat ajattelevat, että tutkimuksen aloittaminen jo tietty tutkimusongelma mielessä, voi vääristää heidän omia havaintojaan. Tällöin he saattavat olla huomaamatta ryhmän käyttäytymismalleja ja suhteita, jotka ovat tärkeitä ryhmän ymmärtämisen kannalta. Toiset tutkijat taas haluavat aloittaa tutkimuksen jo tietty tutkimusongelma mielessään, koska he ajattelevat, että silloin he pystyvät havainnoimaan paremmin ryhmää ja tunnistamaan eri käyttäytymismalleja. (Colorado State University 2005.)

Riippumatta kumpaa lähestymismallia tutkija haluaa käyttää, tutkijan tulee tietää tutkimuksen tarkoitus, painopiste ja laajuus sekä hänen tulee tunnistaa aiheet, joissa niitä tutkitaan (Colorado State University 2005).

6.1 Tutkimusaineiston kerääminen ja analyysi

Tutkimus toteutettiin havainnoimalla päiväkodin arkea sekä haastattelemalla molempien ryhmien varhaiskasvatuksen opettajaa. Haastatteluissa menetelmänä käytettiin teemahaastattelua, joka on yksi yleinen laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä. Tutkimuksessa haastateltiin kahta varhaiskasvatuksen opettajaa. Toisen haastattelun sai nauhoittaa ja toisen haastattelun aikana tehtiin omia muistiinpanoja. Nauhoituksen jälkeen haastattelut litteroitiin, eli kirjoitettiin koko puhemuotoinen haastattelu puhtaaksi. Haastattelu litteroitiin tarkasti ylös sanasta sanaan, mutta ei kirjattu ylös esimerkiksi huokauksia.

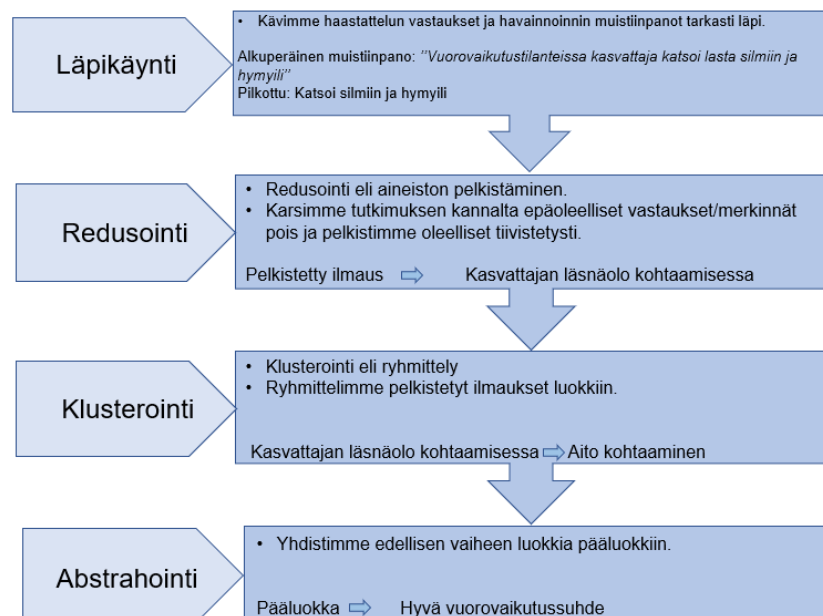
Teemahaastattelulla tarkoitetaan keskustelunomaista haastattelutilannetta, jossa käydään läpi aikaisemmin suunniteltuja teemoja. Teemoista pyritään puhumaan haastattelun aikana vapaasti. Tutkimuksessa hyödynnettiin teemahaastattelua, sillä haluttiin pitää haastattelut enemmänkin keskustelunomaisena tilanteena, jotta vastauksista saisi mahdollisimman kattavan kuvan. Kysymykset jaettiin etukäteen haastateltaville, jotta heillä olisi mahdollisuus tutustua kysymyksiin, jotka olivat tutkimuksen kannalta oleellisia. Haastattelut pidettiin viimeisenä havainnointipäivänä päiväkodin tiloissa. Molemmat haastateltavat olivat vapaaehtoisia ja osallistuivat haastatteluun yksin, eli haastattelut pidettiin eri aikaan.

Havainnoinnissa hyödynnettiin vapaata ja jäsenneiltyä havainnointia. Havainnointi aloitettiin ensimmäisenä päivänä jäsenneiltyä havainnointina, johon oli etukäteen laadittu tutkimuslomakkeet, joihin kirjattiin havaintoja ylös, mutta ensimmäisen päivän jälkeen, koettiin että vapaa havainnointi sopii tilanteisiin paremmin ja havainnointitapa vaihdettiin siihen.

Havaintojen pelkistäminen on sisällönanalyysiä, jonka toteuttamiseen on kaksi vaihtoehtoa: teorialähtöinen tai aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Sisällönanalyysin avulla pyritään saamaan esille tiivistetty ja yleistävä kuvaus menettämättä aineiston informaatioarvoa. Sisällönanalyysillä halutaan tuoda esiin tekstistä samankaltaisuudet ja erot sekä kuvata niitä sanallisesti. Sisällönanalyysia tulee käyttää silloin, kun haluaa kuvata aineiston keskeisiä asioita tiivistetysti sanallisessa muodossa. (Leinonen 2018.) Tutkimusaineistoa tutkitaan edellä mainituissa tavoissa vain tutkimuksen kannalta olennaisista näkökulmista. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä pelkistämässä pyritään löytämään koko tutkimusaineistoa kuvaava toiminnan logiikka tai kertomus, kun taas teorialähtöisessä sisällönanalyysissä pelkistämistä suuntaa auktoriteetin teoria, ajattelu ja malli. (Vilkkä 2006,82.)

Opinnäytetyön tutkimuksen aineisto analysoitiin aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä teorialähtöisen sisällönanalyysin sijaan. Aineistolähtöisellä sisällönanalyysin avulla haastattelusta ja havainnoinnista löytyi opinnäytetyön kannalta oleellisia samankaltaisuuksia sekä myös eroavaisuuksia. Tutkimuksen tavoitteena on luoda johtopäätöksiä perustuen kerättyyn aineistoon.

Aineistolähtöisen laadullisen aineiston analyysiä kuvataan kolmevaiheisena prosessina, johon kuuluu aineiston pelkistäminen eli aineiston redusointi, aineiston ryhmittely eli klusterointi sekä teoreettisten käsitteiden luominen eli abstrahointi. Kun aineistoa pelkistetään, siitä jätetään pois kaikki tutkimuksen kannalta epäoleelliset havainnot. Toisessa vaiheessa, eli ryhmittelyssä aineiston alkuperäiset ilmaukset käydään läpi ja etsitään aineiston samankaltaisuuksia sekä myös mahdollisia eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Tämän jälkeen aineistosta luodaan luokkia, jotka nimetään sisältöä kuvaavalla nimellä. Viimeisessä vaiheessa luokkia yhdistellään niin pitkään, kuin se on aineiston sisällön kannalta mahdollista. Näin saadaan käsitteitä ja voidaan tehdä johtopäätöksiä tutkimustuloksista. (Tuomi & Sarajärvi 2018. 122–127.) Aineistolähtöinen sisällönanalyysi sopi opinnäytetyöhön, sillä haluttiin, että tutkimuksista saatu aineisto ohjaa analyysin tekoa. Oheisessa kuviossa (Kuvio 2.) on esimerkki opinnäytetyön sisällönanalyysista.

Kuvio 2. Esimerkki sisällönanalyysistamme.

6.2 Tutkimuksen eettisyys

Suomessa jokainen yliopisto ja ammattikorkeakoulu on sitoutunut noudattamaan ohjeita, jotka käsittelevät hyviä tieteellisiä käytäntöjä ja niiden loukkauksia. Nämä ohjeet on luonut 1991 perustettu opetusministeriön asettama asiantuntijaelin, joka kantaa nimeä Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Ohjeet ovat luotu yhdessä suomalaisen tiedeyhteisön kanssa. Eettisesti hyväksyttävässä tieteellisessä tutkimuksessa on tutkijoiden noudatettava hyvää tieteellistä käytäntöä, johon kuuluu, että tutkijat ja tieteelliset asiantuntijat noudattavat toimintatapoja, rehellisyyttä, tarkkuutta, huolellisuutta sekä käsittelee ja esittää tulokset niin kuin tiedeyhteisö vaatii. Eettisesti hyvässä tutkimuksessa tutkimus on suunniteltu, toteutettu ja kirjoitettu yksityiskohtaisesti ja vaatimusten edellyttämällä tavalla, joita tieteelliselle tiedolle on asetettu. Tutkijan ja tieteellisen asiantuntijan tulee myös hankkia tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä tutkimuksen kriteerien mukaisesti

ja eettisesti. Tutkimusta tehdessä on myös otettava aikaisemmat tutkimukset huomioon ja mainittava ne omassa tutkimuksessa. (Mäkinen 2006, 172–173.) Tutkimuksissa, jotka kohdistuvat ihmisiin pidetään yleensä tärkeimpinä eettisinä periaatteina informointiin perustuva suostumus, yksityisyys, luottamus ja seuraukset (Hirsjärvi & Hurme 2015, 20).

Opinnäytetyön luotettavuutta ja eettisyyttä huomioitiin tarkastelemalla kriittisesti teoriatietoon käytettävää aineistoa sekä myös tutkimustuloksia. Luotettavuutta lisää myös se, että tutkimuksessa pyrittiin hyödyntämään mahdollisimman uusia ja luotettavia lähteitä. On eettisesti tärkeää, että tulokset ovat luotettavia, haastateltavia ja havainnoitavia kohdellaan ja huomioidaan oikeudenmukaisesti ja aineisto säilytetään ja tuhotaan niin, ettei ulkopuoliset pääse sitä tarkastelemaan.

Ennen opinnäytetyössä etenemistä tutkimussuunnitelma hyväksyttiin opinnäytetyön ohjaavalla opettajalla. Tutkimussuunnitelman hyväksymisen jälkeen haettiin tutkimuslupaa havainnointiin ja haastatteluihin Vaasan Metsäkallion päiväkodin johtajalta. Lasten huoltajilta pyydettiin lupa havainnointiin, ennen havainnointin toteuttamista. Päiväkodin johtajan kanssa sovittiin, että luvan hakulomakkeet toimitetaan henkilökohtaisesti jokaisen lapsen omaan lokeroon, jotta huoltajat voivat allekirjoittaa oman näkemyksensä mukaan saako lapsi osallistua havainnoitavaksi tai ei. Kasvattajille järjestettäviin haastatteluihin osallistuminen oli vapaaehtoista. Haastatteluista ja havainnoimalla saadut muistiinpanot säilytetään luotettavasti ja tuhotaan asianmukaisesti.

6.3 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Tutkimuksen reliabiliteetti, eli luotettavuus, kertoo, missä määrin mittari mittaa tutkittavaa ominaisuutta, kuinka pysyviä ja johdonmukaisia tutkimustulokset ovat sekä kuinka luotettava ja pysyvä mittari on. Reliabiliteetti toteutuu, jos mittari antaa saman tuloksen samassa mittaustilanteessa. Jos tutkimuskohteena on ihminen, häntä mitatessa pitäisi saada sama tutkimustulos, riippumatta siitä kuka häntä tutki. (Mäkinen 2006, 87.)

Havainnoinnista sekä haastatteluista saadut havainnot ja vastaukset olisivat olleet samanlaisia, vaikka joku muu olisikin suorittanut tutkimuksen. Toisaalta esimerkiksi lasten tai kasvattajien vaihtuminen voisi tulevaisuudessa vaikuttaa havaintoihin.

Validiteetilla tarkoitetaan tutkimusmenetelmän tai mittarin pätevyyttä, eli mittaako se tarkoitettua asiaa. Validiteetti tulee esille esimerkiksi tutkimuskyselyn suunnittelussa. Tutkijan tulee miettiä, mittaako kyselylomake tutkittavaa asiaa ja ymmärtääkö haastateltava lomakkeen kysymykset oikein. (Mäkinen 2006, 87.)

Kyselyä tehdessä laadittiin kysymykset, joiden avulla saatiin oleellista tietoa tutkimuksen aiheesta. Kysymykset pyrittiin muotoilemaan niin, että haastateltava ymmärsi, mitä kysymyksillä tarkoitettiin.

7 TUTKIMUSMENETELMÄN KUVAUS

Tässä kappaleessa kerrotaan opinnäytetyössä käytetyistä tutkimusmenetelmistä ja niiden toteuttamisesta käytännössä.

7.1 Havainnointi tutkimusmenetelmänä

Havainnointi on tapa, jolla aineistoja kerätään ja uusia havaintoja tuotetaan (Vilkka 2006, 5). Havainnointi on katselemista, kuuntelemista ja mahdollisesti haistamista ja maistamista (Vilkka 2006, 8). Havainnoinnin avulla on mahdollista varmistaa muun muassa toimivatko ihmiset niin kuin sanovat, esimerkiksi työympäristössä. Havainnointia on mahdollista suorittaa ihmisten tutussa arkielämässä, että myös laboratorio-olosuhteissa. Ihmisten luonnollisissa olosuhteissa tuotettujen havaintojen etuna pidetään sitä, että tutkija pääsee tekemään havainnon siinä tilanteessa, kontekstissa, jossa se ilmenee. Laboratoriossa tuotettuja havaintoja ei voida pitää yhtä luonnollisina. (Vilkka 2006, 37.)

Vilkan (2006) mukaan havainnointi voi olla tarkasti suunniteltua, eli jäsenneltyä tai vapaata havainnointia, jossa mukaudutaan tutkittavaan kohteeseen. Kun tutkimusta halutaan toteuttaa jäsenneltyä havainnointina, on tutkijan perehdyttävä etukäteen tarkasti siihen mitä tulee tapahtumaan, ennen kuin tutkimusaineistoa aletaan keräämään. Jäsennelty havainnointi vaatii tarkasti suunnitellun muistiinpanotekniikan, sekä edellyttää ongelmien asettelun ja tarkan selvittelyn tutkimuskohteen taustoista, ennen havainnoinnin suorittamista. Jäsennelty havainnointi ei sovi tutkimusmenetelmäksi silloin kun tutkittavasti kohteesta on vähän tietoa. Jäsennelty tutkimusmenetelmää on usein käytetty menetelmä määrällisissä tutkimuksissa. (Vilkka 2006, 38–39.)

Usein voidaan käyttää samassa tutkimuksessa eri havainnointitapoja, jotta voidaan lisätä havainnoinnin luotettavuutta ja tulkinnan yleistettävyyttä. Jäsennellyn havainnoinnin lisäksi on mahdollisuus tutkia vapaana havainnointina, joka on puolestaan hyvin käytetty menetelmä laadullisissa tutkimuksissa. Silloin kun tutkija

haluaa tutkia sosiaalista vuorovaikutusta ja kulttuurisia merkityksiä on vapaa ja tutkittavan kohteen toimintatapaan mukautunut havainnointi menetelmä tyypillinen. Vapaa havainnointi on haastava tutkimusmenetelmä, sillä tutkijalla tulee olla paljon tietoa kohteesta, joten vapaa havainnointi vaatii kattavaa ennakkovalmistumista. Vapaassa havainnoinnissa ei käytetä samanlaisia muistiinpanotekniikoita, kuin jäsennellyssä vaan vapaassa havainnoinnissa pyritään kirjoittaman ylös kaikki mitä havainnoidaan ja koetaan tutkimuksen kannalta hyödyllisiksi. (Vilkkä 2006, 40.) Tutkijan tulee pystyä erottamaan omat havaintonsa muiden ihmisten havainnoista. Havaintoja voidaan dokumentoida eri tavoin esimerkiksi valokuvamalla, äänittämällä tai tekemällä muistiinpanoja. (Jyväskylän yliopisto 2015.)

7.2 Havainnointi päiväkodissa

Opinnäytetyössä hyödynnettiin vapaata ja jäsennellyä havainnointia. Vapaaseen havainnointiin ei laadittu valmiiksi havainnointilomakkeita, vaan muistiinpanot kirjoitettiin havainnointipäiväkirjaan. Jäsennellyä havainnointia varten tehtiin valmiiksi havainnointilomakkeet, joihin kirjattiin, mistä havainnointitilanteesta on kyse. Lomakkeen avulla pystyi havainnoimaan kasvattajien äänensävyä, eleitä, ilmeitä, kontaktia, kosketusta sekä lapsen reaktiota. Havainnointilomakkeeseen kirjoitettiin myös, mitä ajatuksia kyseessä oleva tilanne herätti. Tärkeimpiä havainnointitilanteita olivat siirtymätilanteet esimerkiksi ulos ja sisälle, nukkumaan sekä ruokailuun. Hyviä havainnointitilanteita olivat myös yhteiset aamupiirit ja toimintatuokiot.

Havainnointitapana käytettiin tarkkailevaa havainnointia, eli passiivista havainnointia. Emme osallistuneet aktiivisesti havainnoinnin aikana päivän kulkuun, vaan seurasimme sivusta. Tutkimukseen valikoitui tarkkaileva havainnointitapa, sillä koimme, ettei meidän aktiivinen osallistumisemme tutkimuksen tiedonhankinnalle ollut merkittävä.

Havainnointi ja haastattelu suoritettiin Vaasan kaupungin suomenkielisessä Met-säkallion päiväkodin kahdessa eri 3–4-vuotiaiden ryhmässä. Kävimme etukäteen

molemmissa ryhmissä sopimassa varhaiskasvatuksen opettajien kanssa havainnointipäivien ajankohdat ja kellonajan, jolloin ensimmäisenä päivänä saavumme ryhmään. Sovimme, että havainnointi suoritetaan neljän päivän aikana niin, että olemme kahtena aamupäivänä ja iltapäivänä molemmissa ryhmissä. Kävimme läpi tulevien päivien kulun ja toivoimme, että kasvattajat kiinnittäisivät meihin mahdollisimman vähän huomiota ja käyttäytyvät niin kuin me emme olisi paikalla. Halusimme näin mahdollistaa tutkimukseemme mahdollisimman aidon tuloksen. Ja oimme myös tulevan haastattelun kysymykset.

7.3 Haastattelu tutkimusmenetelmänä

Havainnoinnin lisäksi tutkimusmenetelmänä voidaan käyttää haastattelua. Opinäytetyössä haastattelut tehtiin havainnoimalla kerätyn aineiston lisäksi. Haastattelujen avulla pystyimme syventämään havainnoinnista saatuja tietoja.

Haastattelussa haastattelijan tehtävänä on pystyä välittämään haastateltavan ajatuksia, kokemuksia, käsityksiä ja tunteita (Hirsjärvi & Hurme 2015, 41). Haastattelussa haastateltavana oleva henkilö saa itse valita, mitä haluaa kertoa tutkittavasta asiasta (Vilkkä 2014, 54). Haastattelu on vuorovaikutustilanne, jonka haastattelijalla on järjestänyt saadakseen lisää merkityksellistä tietoa tutkimukseensa (Hirsjärvi & Hurme 2015, 102). Haastattelu sopii moniin tutkimustarkoituksiin, sillä se on joustava menetelmä, jossa ollaan vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa. Haastattelu luo tutkijalle mahdollisuuden tiedonhankintaan itse tilanteessa, samalla luoden mahdollisuuden saada vastauksia vastausten taustoihin ja motiiveihin. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 34.)

7.4 Työntekijöiden haastattelu

Päätimme, että haluamme havainnoinnin lisäksi haastatella ryhmien varhaiskasvatuksen opettajia, jotta saisimme kuulla myös heidän näkemyksiään kohtaamisesta ja sen tärkeydestä. Haastattelemalla saisimme monipuolisempaa materiaalia opinnäytetyötä varten. Keskustelemalla varhaiskasvatuksen opettajien kanssa, pystyimme muun muassa käymään läpi, miksi hän toimi jossakin tilanteessa tietyllä tavalla.

Haastatteluja varten olimme etukäteen valmistelleet haastattelurungon, jossa oli esitettävät kysymykset. Kysymyksiä oli yhteensä kuusi. Olimme etukäteen jakaneeet kysymykset varhaiskasvatuksen opettajille, jotta heillä olisi mahdollisuus tutustua rauhassa haastattelurunkoon ja miettiä valmiiksi, mitä haluavat sanoa. Kysymyksiä selvennettiin haastattelun edetessä, mikäli kysymykset oli muotoiltu epäselvästi. Haastattelurunko muodostui seuraavista kysymyksistä:

1. Miten määrittelet kohtaamisen?
2. Millainen on mielestäsi hyvä kohtaaminen?
3. Millaisia ovat lasten ja kasvattajien kohtaamiset päiväkodin arjessa (kerro esimerkki)?
4. Onko työpäivän aikana mahdollista kohdata jokainen lapsi hyvin?
5. Mitä pidät tärkeänä kohtaamistilanteissa?
6. Millaisia haasteita voi ilmetä kohtaamistilanteissa?

8 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Halusimme rajata opinnäytetyön heti alussa koskemaan tietyn ikäistä lapsiryhmää ja toivoimme saavamme tutkia kohtaamisia kahdessa eri ryhmässä, jotta saisimme laajemman kuvan kohtaamisista. Tutkittavien ryhmien lapset olivat iältään 3–4-vuotiaita. Onneksemme havainnointiimme suostui kaksi eri lapsiryhmää saman päiväkodin sisältä, nimeämme ne tässä opinnäytetyössä A- ja B-ryhmäksi, jotta ryhmien työntekijöiden ja lasten yksityisyys säilyisi. Tutkiessamme alaikäisiä lapsia, tuli meidän anoa lupaa tutkimukseemme osallistuvien lasten vanhemmilta. Laadimme lupalaput ja toimitimme ne ryhmiin. Lupalapuissa esittelimme lyhyesti itsemme, aiheemme ja kerroimme missä opinnäytetyö on myöhemmin luettavissa. Ennen havainnoinnin aloittamista saimme jokaiselta paikalla olevalta lapselta luvan osallistua havainnointiimme.

Aloitimme aineistonkeruun maanantaina 30.8.2021. Olimme aikaisemmin ryhmän kanssa sopineet, että havainnointi aloitetaan klo 8.00. Tämän kellonajan valitsimme yhdessä ryhmän työntekijöiden kanssa, sillä koimme sen parhaimmaksi ajaksi, koska suurin osa lapsista saapui juuri silloin. Olimme myös sopineet, että suoritamme havainnoinnin kahtena päivänä toisessa ryhmässä aamulla ja toisessa iltapäivällä, jonka jälkeen viimeiset kaksi päivää teimme aamun ja iltapäivän havainnoinnit toisessa järjestyksessä, jotta näkisimme molempien ryhmien aamu- ja iltapäivätoimintaa.

Ensimmäisenä aineistonkeruupäivänä saavuimme A-ryhmään ryhmään sovitusti klo 8.00. Havainnointi suoritettiin alkusyksyllä juuri kun uudet päiväkotiryhmät olivat aloittaneet toiminnan ja monelle lapselle kaikki oli uutta, joka näkyi siinä, etteivät lapset vierastaneet läsnäoloamme, vaan olivat ajoittain hyvinkin uteliaita, siitä mitä me teemme. Kerroimme lapsille, miksi olemme heidän ryhmässään ja myös ettei meidän läsnäolostamme tarvitse välittää. Tuolloin paikalla oli 20 lasta. Työntekijät ottivat meidät hyvin vastaan ja mielestämme osasivat olla niin kuin meitä ei edes olisi. Ensimmäisen aineistonkeruupäivän suoritimme jäsenneltynä

havainnointina. Olimme ennen havainnoinnin aloittamista suunnitelleet mihin kiinnitämme kohtaamisissa huomiomme ja laatineet havainnointilomakkeet, joita täytimme havainnoinnin yhteydessä. Iltapäiväksi siirryimme B-ryhmään, jossa havainnointi suoritettiin myös jäseneltynä havainnointina. Olimme molemmissa ryhmissä passiivisina havainnoijina, eli pysyimme sivusta seuraajina, emmekä osallistuneet päivien tapahtumiin.

Toinen aineistonkeruupäivä oli 31.8.2021. Aamulla menimme jälleen ensin A-ryhmään. Siirryimme vapaaseen havainnointiin heti aamusta, sillä olimme siihen aikaisemmin jo varautuneet ja ensimmäisen päivän jälkeen koimme sen paremmaksi havainnointi tavaksi. Iltapäiväksi siirryimme taas B-ryhmään. Suoritimme tämänkin aineistonkeruupäivän passiivisena havainnointina.

Kolmanteen aineistonkeruupäivään saavuimme 1.9.2021 sovitusti B-ryhmään kello 9.00. Havainnoimme vapaana havainnointina ja kirjasimme havainnointivihkoomme opinnäytetyömme kannalla merkittäviä tilanteita ja kohtaamisia. Aamupäivään sisältyi siirtymähetki ulkoiluun, metsäretki sekä metsäretken jälkeinen päiväpiiri, josta siirryttiin ruokailuun. Tämänkin päivän havainnoinnin suoritimme passiivisena havainnointina. Kolmantena päivänä siirryimme iltapäivällä havainnoimaan A-ryhmän vapaata leikkihetkeä, jonka olimme aikaisemmin kokeneet hyväksi hetkeksi havainnoinnille ja kohtaamisille. Samaan hetkeen sisältyi myös siirtymähetki päivän ulkoiluun, josta myöhemmin vanhemmat hakivat lapsiaan kotiin.

Neljäs aineistonkeruupäivä oli 2.9.2021. Saavuimme tekemään passiivista havainnointiamme sovitusti klo 9.00 B-ryhmään havainnoimaan vapaana havainnointina aamun leikkihetkeä. Lapset saivat leikkiä vapaasti yhdessä sovituisissa leikeissä ja kasvattaja tarkkaili ja tarpeen tullen ohjasi leikkiä sivusta. Leikkihetken jälkeen lapset siirtyivät porrastetusti kasvattajan ohjeistuksella pukemaan ja siitä ulos.

Kun B-ryhmän lapset olivat menneet ulos, siirryimme A-ryhmään, jotka olivat pihalla päiväkodin viereisellä urheilukentällä, jossa oli luvassa erilaisia urheilulajeja,

kuten jalkapalloa. Havainnoimme sivussa, kuinka kasvattajat ja lapset pelasivat yhdessä. Tilanteessa osallistutettiin jokaista lasta hyvin, samalla antamalla jokaiselle lapselle tämän tarvitseva aika ja katsekontakti.

Havainnointikerroista sai paljon merkittävää tietoa opinnäytetyöhön. Havainnointit suoritettiin peräkkäisinä päivinä, jotta henkilökunta ja paikallaolevat lapset pysyivät mahdollisimman samana. Havainnoinnin avulla saatiin vastauksia tutkimuskysymykseen ja sitä kautta tutkimuksen kannalta oleellista tietoa, jota pystyttiin hyödyntämään. Havainnointi aloitettiin jäseneltynä havainnointina, mutta vapaa havainnointi koettiin sopivan tilanteeseen paremmin sillä havainnointipäiväkirjaansaai mahdutettua niin paljon havainnointeja kuin oli tarve ja saimme myös saman jäsentelyn tehtyä, kun taas havainnointilomakkeissa tilaa oli rajallisesti, vaikka jäsentely oli alkuun selkeämmin toteutettu. Saimme suorittaa havainnointia sivusta seuraamalla, välillä kuitenkin joku lapsi saattoi kysyä apua jossakin arkisessa asiassa, kuten kenkien jalkaan laittamisessa ja näissä tilanteissa autoimme.

Varhaiskasvatuksen opettajien haastattelut pidimme toisessa ryhmässä 1.9.2021 ja toisessa ryhmässä 2.9.2021. Haastattelurungot oli tulostettu valmiiksi sujuvoittamaan haastattelua. Molemmista ryhmistä haastatteluun osallistui yksi varhaiskasvatuksen opettaja. Ennen haastattelua kysyimme haastateltavilta heidän suostumustaan siihen, että haastattelut nauhoitetaan. Kerroimme, että nauhoite on sitä varten, että vastaukset voidaan litteroida haastattelun jälkeen, eikä kukaan muu meidän lisäksi tulisi kuulemaan nauhoitetta. Jos nauhoittaminen ei sopinut, kirjoitimme paperille, mitä haastateltava kertoi. Saimme hyvin keskustelua aikaan kysymyksistä. Molemmat haastateltavat olivat tehneet jo pitkään töitä varhaiskasvatuksen parissa, joten heillä oli paljon käytännön kokemusta kohtaamisesta lasten kanssa erilaisissa tilanteissa.

9 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksessamme hyödynsimme kahta eri tutkimusmenetelmää: havainnointia ja haastattelua. Tässä kappaleessa käymme läpi havainnoinnista ja haastattelusta saatuja tutkimustuloksia.

9.1 Kasvattajien ja lasten kohtaamisten havainnointi

Varhaiskasvatuksen arjessa syntyy kohtaamisia jatkuvasti kasvattajien ja lasten välillä. Varhaiskasvatuksen lapsiryhmissä on lapsia, jotka mielellään hakevat aikuisten, eli kasvattajien huomiota, sekä on myös lapsia, jotka seuraavat mieluummin hiljempaa sivusta. Kasvattajalla on tärkeä rooli osata kohdata näissä tilanteissa lapsi niin kuin lapsi haluaa tulla kohdatuksi.

Seurasimme neljänä päivänä lasten ja kasvattajien kohtaamisia tarkkailevana havainnointina heille tutussa ja turvallisessa ympäristössä ryhmän tiloissa, ruokasalissa ja päiväkodin pihalla. Emme osallistuneet toimintaan, vaan havainnoimme kohtaamisia sivusta seuraajina.

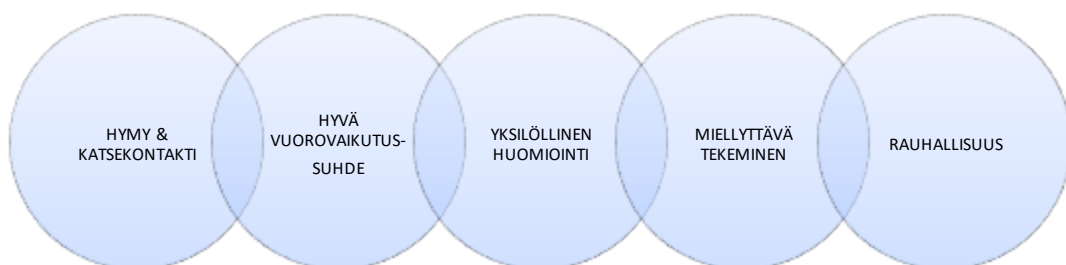
Havainnoinnilla selvisi, että vuorovaikutussuhde kasvattajien ja lasten välillä oli hyvä ja toista kunnioittava. Molemmissa ryhmissä lapset kohdattiin lämpimällä vuorovaikutustavalla empaattisesti ja aidosti huomioiden. Lapsille puhuttiin rauhallisesti ja lempeällä äänensävyllä, mikä näkyi ryhmän ilmapiirin rauhallisuudessa. Kasvattajat myös katsoivat lasta aina silmiinsekä laskeutuivat lapsen tasolle puhuttaessa. Jokaiselle lapselle annettiin mahdollisuus saada oma äänensä kuuluviin ja lasten mielipiteet otettiin huomioon, jonka myötä lapselle tuli tunne, että hänen mielipiteillään on väliä ja häntä kuunnellaan. Kasvattajat huomioivat jokaisen lapsen hänen yksilöllisten tarpeidensa mukaan.

Kasvattajan kehuilla ja katseilla oli suuri merkitys lasten käyttäytymiseen eri toimintatuokioilla. Kasvattaja osallistui lapsen riemuun ja kehui lasta tämän onnistumisesta. Kehulla kasvattaja edesauttoi lapsen keskittymistä toimintaan ja kasvatti lapsen itsetuntoa. Lasten osallistaminen näyttäytyi selkeästi päivien aikana. Lapsia

haastettiin usein miettimään, mitä he haluavat seuraavaksi leikkiä. Kaikille oli selvää, että tiettyyn leikkiin mahtuu vain tietty määrä lapsia ja jos leikki sattui olemaan täynnä, niin täytyi odottaa omaa vuoroaan jonkin toisen askareen parissa. Tarvittaessa kasvattaja antoi omia ehdotuksia ja osallistui leikkiin mukaan. Havainnoinnista nousi esiin, että osallistamisella lapsi tuntee olonsa tärkeäksi ja kokee olevansa osa ryhmää.

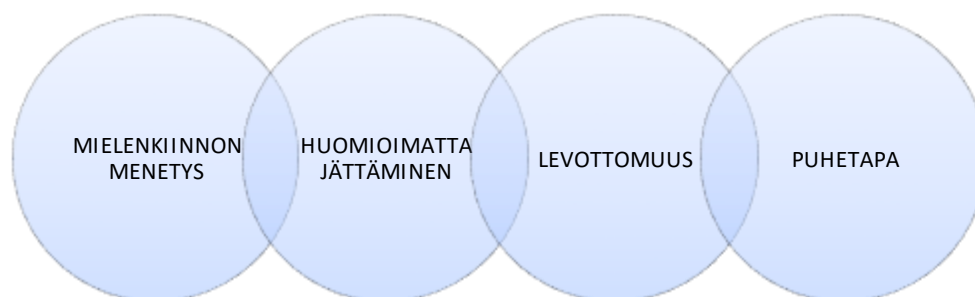
Havainnoimme, että kasvattajat osasivat kohdata lapsia lämpimällä vuorovaikutusmenetelmällä myös tilanteissa joissa lapsi oli sattunut tekemään jotain väärää. Kasvattaja puuttuivat tilanteisiin rauhallisesti, mutta samalla määrätietoisesti ja tiukasti, kuitenkin niin, että lapselle jäi tilanteesta hyvä tunne. Kasvattaja selitti aina lapselle, mitä lapsi teki väärin ja perusteli kantansa, jotta tilanne toimi opetustilanteena ja lapsi osaa mahdollisesti jatkossa toimia eritavalla.

Havainnoinnista nousi selkeästi esiin seikat, joilla kasvattajat vaikuttivat positiivisesti päiväkodin arkeen ja kohtaamisiin (Kuvio 3.). Kasvattajat loivat vuorovaikutustilanteissa katsekontakteja lasten kanssa ja hymy oli lähes aina läsnä. Kasvattajat kohtasivat lapsia yksilöllisesti huomioiden ja keksivät jokaiselle lapselle jotain mielekästä tekemistä eri toimintatuokioiden aikana. Kasvattajilla oli selkeä ja rauhallinen puhetyyli, jolla saivat pidettyä lapsiryhmän rauhallisena.

Kuvio 3. Kohtaamisia ja ilmapiiriä parantavat tekijät

Havainnoinnista nousi esiin myös seikkoja, jotka hetkellisesti toivat haasteita päiväkodin arkeen ja kohtaamisiin (Kuvio 4.). Näitä seikkoja olivat tilanteet, joissa lapsi menetti mielenkiinnon tekemistään kohtaan. Usein tämä johtui siitä, että tekeminen oli liian pitkäkestoista, joka puolestaan toi levottomuutta ryhmään ja vaikeutti vuorovaikutustilanteita ja kohtaamisia. Kasvattajan puhettavalla oli suuri merkitys ilmapiiriin ja silloin kuin kasvattajan puhettavassa näkyi kiire, kireys tai väsymys näkyi se lasten käyttäytymisessä ja kohtaamisissa.

Kuvio 4. Kohtaamisia ja ilmapiiriä heikentävät tekijät

9.2 Varhaiskasvatuksen opettajien haastattelu

Viimeisenä havainnointipäivänä suoritimme molemmissa ryhmissä haastattelut. Haastatteluun vastasi molempien ryhmien varhaiskasvatuksen opettaja. Emme kysyneet ennen haastattelua tarkempia tietoja haastateltavista, sillä se ei ollut oleellista tutkimuksessamme. Ainut asia mitä kysyimme ennen haastattelua, oli työkokemus varhaiskasvatuksen opettajana. Molemmat haastateltavista olivat työskennelleet varhaiskasvatuksen parissa usean vuoden ajan, ja heillä on vahva osaaminen lasten kanssa työskentelystä.

Haastattelussa oli yhteensä kuusi kysymystä. Kaikki varhaiskasvatuksen opettajille esitetyt kysymykset liittyivät kohtaamiseen varhaiskasvatuksessa. Seuraavaksi on koottu tutkimuksen haastattelu osiosta saatu aineiston. Hyödynnämme havainnollistavia haastattelusta poimittuja suoria lainauksia, jotka olemme kursivoineet.

9.2.1 Kohtaamisen määritelmä

Ensimmäisenä kysymyksenä meillä oli, miten haastateltavat itse määrittelisivät kohtaamisen. Molemmat haastateltavat mainitsivat, että kohtaamisia on koko päivän mittaan monia ja, että kohtaamisella tarkoitetaan ihmisten tapaamista ja vuorovaikutusta.

”Siis kohtaamistahan on koko päivän aikana useita. Siinä on lapsi ja aikuinen, sit siinä on lapset keskenään, aikuiset keskenään, vanhempia.”

9.2.2 Hyvä kohtaaminen

Seuraavaksi kysyimme haastateltavilta, millainen on heidän mielestään hyvä kohtaaminen. Molemmat nostivat esille, että tärkeää olla läsnä tilanteessa ja kuunnella lasta. Lapselle puhuttaessa tulee mennä hänen tasolleen ja ottaa lapseen katsekontakti.

”Sitten hyvä kohtaaminen on semmonen missä ollaan läsnä, missä kuunnellaan, osotetaan silmillä.”

Toisessa haastattelussa tuli puheeksi myös se, että kasvattajan tulee olla rauhallinen, vaikka olisi millainen tilanne tahansa. Haastavassakin tilanteessa kasvattajan tulisi pysyä johdonmukaisena ja tyynenä. Tärkeää on myös, että kasvattaja kohtaa lapsen aina hyväksyvästi.

9.2.3 Kohtaamiset päiväkodin arjessa

Kysyimme haastateltavilta, millaisia ovat lasten ja kasvattajien kohtaamiset päiväkodin arjessa. Toinen haastateltava kertoi, että hänen mielestään parhaat kohtaamiset syntyvät perushoitotilanteissa. Hän kertoi esimerkkinä, että jos kehuu lapsen pipoa, saattaakin lapsi avautua enemmän ja alkaa puhua myös jostain ihan

muusta asiasta. Molemmissa haastatteluissa nousi jälleen esille, että on tärkeää mennä lapsen tasolle ja osallistua mukaan peliin tai leikkiin.

”Aikuisen pitää mennä lapsen tasolle ja pelata, leikkiä, kuunnella herkällä korvalla, vaikka sä et ole läsnä siinä tilanteessa, niin sä tiedät mitä tapahtuu ja mitä ne tekee.”

Toisessa haastattelussa otettiin esille, että tilanteissa, joissa lapsi on surullinen, lapsen tunteita ja kokemuksia ei saa koskaan vähätellä.

”Esimerkiksi kun lapsi tulee päivähoitoon aamulla, se on yksi kohtaaminen. Silloin sin pitää kuunnella lasta, tarkkailla sitä ja sitä, jos itkettää kun äiti lähtee niin se on ihan ok. Kyllä voi olla surullinen kun äiti lähtee...”

”...mä tarkoitan sillä, ettei voi sanoa, että sulla ei oo mitään hätää.”

Toinen haastateltava mainitsi myös, että lapsella on aina oikeus kohdata kasvattajat omilla ehdoillaan.

9.2.4 Lasten kohtaaminen työpäivän aikana

Kysyimme, onko työpäivän aikana mahdollista kohdata jokainen lapsi hyvin. Haastattelussa kävi ilmi, että molemmat haastateltavat olivat samaa mieltä siitä, ettei aina ole mahdollista kohdata jokaista lasta hyvin.

”Siihenhän pitäisi pyrkiä ja se on lähtökohta, mutta ei, ei se onnistu. Se on mahottomuus.”

Toisessa haastattelusta nousi esille, kuinka usein työpäivät ovat todella kiireisiä, johon vaikuttaa mahdollisen henkilökunnan vaje tai uudet työntekijät, kuten sijaiset. Arjen hektisyydellä on haastateltavan mielestä vaikutusta kohtaamisiin päiväkodin arjessa, kun aikaa ei aina ole pysähtyä ja kohdata yksilöllisesti jokainen lapsi. Haastattelussa nousi esiin myös se, kuinka eri lapset vaativat ja kaipaavat

kohtaamisia eri tavoin. On lapsia, jotka hakevat jatkuvasti kasvattajan huomiota, jonka takia hiljaisemmat lapset jäävät huomaamatta ja hieman taka-alalle.

”... just tunnistaa nää hiljaset ja antaa niillekin sentilan. Sitten usein niin kun semmosetkin jotka hakee hirveesti sen aikusen huomioita, niin niillä on kans joku tarve sille, joku oikee tarve, että se pitää kans ottaa huomioon eikä voi sanoo, että sä nyt aina siinä. Siellä on aina jotakin takana.”

Molemmat haastatteluun vastanneet varhaiskasvatuksen opettajat olivat samaa mieltä siinä, että lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvä kohtaaminen ja siihen aina pyritään.

9.2.5 Tärkeää kohtaamistilanteissa

Kasvattajilta kysyttiin, mitä kasvattajat pitävät tärkeänä kohtaamistilanteissa. Molemmat haastateltavista piti lasten kohtaamista tärkeänä heidän työssään. Haastatteluissa nousi esille, että kohtaamistilanteen täytyy olla aito. Hyvä kohtaaminen on rauhallinen, jossa hyväksytään lapsi sellaisena kuin tämä on. Toinen haastateltavista nosti esille, että kuuntelu ja aito tervehtiminen on tärkeitä. Kasvattajan tulee osoittaa kohtaamistilanteissa olevansa läsnä.

”Mä pidän tärkeenä sitä, että sä oot aidosti siinä läsnä ja sä katot silmiin, kuuntelet, sä puhut, ja sä yrität onkii sen et miten tää haluaa tulla kohdataks...”

Esille nousi myös, että on tärkeää huomioida, ettei jokainen lapsi halua tulla kohdataksi samalla tavalla, vaan kasvattajan tulee havainnoida lapsia ja oppia tuntemaan jokaiselle lapselle sopiva tapa kohdata.

”...ja sitte pitää tarkkailla sitä, että kaikki lapset ei halua tulla kohdataks samanlailla. Jotkut on sellasia jotka on heti sylissä ja kiinni. Toiset tarvii aikaa ja etäisyyttä. Toiset ei tykkää jos hömpötetään kovaa, toiset tykkää...”

9.2.6 Haasteet kohtaamistilanteissa

Viimeisenä kysymyksenä oli, millaisia haasteita voi ilmetä kohtaamistilanteissa. Haastatteluista tuli ilmi, että kohtaamistilanteissa on paljon erilaisia haasteita. Toinen haastateltavista nosti esille, että joskus voi olla haasteena löytää oikea tapa, miten joku ryhmän lapsista haluaa tulla kohdatuksi. Haasteeksi koetaan myös se, että kohtaamistilanteisiin voi joskus liittyä ennakkoluuloja ja pelkoja, joihin on vaikea varautua etukäteen. Myös arjen kiire näyttäytyy haasteena kohtaamistilanteissa. Haastateltavat kertovat, että aina ei ole aikaa kohdata lapsia niin kuin itse haluaisi. Haastattelussa nostettiin esille myös pitkät työpäivät ja se että varhaiskasvatuksen opettajalla on vain kahvitauko päivän aikana, jolloin ei olla ryhmässä, sillä ruokailu suoritetaan lasten kanssa yhdessä. Pitkän päivän päälle varhaiskasvatuksen opettajilla on myös suunnittelu-aika. Toinen haastateltavista nosti esille, että työ on välillä todella raskasta, mikä tuo oman haasteen kohtaamistilanteisiin.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää minkälaisia ovat kasvattajien ja lasten kohtaamiset Metsäkallion päiväkodin arjessa. Tutkimuksen päätutkimuskysymys oli vastata kysymykseen: Millaisia ovat kasvattajien ja lasten kohtaamiset päiväkodin arjessa? Alatutkimuskysymysten avulla haluttiin selvittää: millainen on hyvä kohtaaminen ja kuinka kohtaamiset vaikuttavat päiväkodin arkeen? Havainnoinnin ja haastatteluiden avulla on saatu vastaukset pää- ja alatutkimuskysymyksiimme. Hyödyntämällä kahta eri tutkimusmenetelmää saatiin kattava kuva päiväkodin arjesta sekä kasvattajien ja lasten kohtaamisista.

Havainnoinnilla saatujen tulosten perusteella lapsia kohdataan Metsäkallion päiväkodin 3–4-vuotiaiden lapsiryhmissä hyvin. Tuloksista näkyy, että kasvattajat pyrkivät ottamaan jokaisen lapsen huomioon ja laskeutuvat lapset tasolle vuorovaikutustilanteissa. Tuloksista selviää myös, että kasvattajien rauhallinen toiminta ja puhetyyli välittyy lapsille ja vaikuttaa päiväkodin arkeen tuoden rauhallisuutta eikä melutaso nouse. Tuloksista myös näkyy, että kasvattajilla on pitkä työkokemus lasten kanssa työskentelystä ja vuorovaikutustilanteet olivat selkeitä ja joustavia. Havainnoinnin tuloksissa myös ilmenee, että vuorovaikutustilanteissa kasvattajien työkiire ei välity lapsille muuten kuin ajoittaisina puhetyylin muutoksina. Kuitenkin pääsääntöisesti jokaisen lapsen kohdalle pysähdytään ja jokaista lasta kuunnellaan.

Havainnoimalla päiväkodin arkea kävi ilmi, että kohtaamiset kasvattajien ja lasten välillä päiväkodin arjessa täyttivät hyvän kohtaamisen kriteerit. Kasvattajat kohtaavat jokaisen lapsen kunnioittavasti, yhtään lasta väheksymättä. Kasvattajien rauhallisuus, lempeys, määrätietoisuus ja empaattisuus näkyi ryhmien ilmapiireissä. Lapsiryhmien ilmapiiri on lämminhenkinen ja kannustava, joka tuo lapsille turvallisuuden tunnetta ja lasten on helppo luottaa ryhmänsä kasvattajiin. Tämän ansiosta jokaisella lapsella on helppo olla oma itsensä ja jokainen hyväksyttiin sellaisena kuin on.

Haastattelemalla saaduista tutkimustulosten perusteella varhaiskasvatuksessa kasvattajien ja lasten välisessä hyvässä kohtaamisessa tulee olla aidosti läsnä ja kuunnella. Tutkimustulosten perusteella kävi ilmi, että kasvattajien mielestä on tärkeää katsoa lasta silmiin ja olla oikeasti läsnä kohtaamistilanteessa. Heidän mielestään lapselle on tärkeä jättää tunne, että lapsi huomataan ja hyväksytään sellaisena kuin hän on. Molemmat haastateltavat ovat tietoisia siitä, kuinka lapsi tulisi kohdata ja millaista on hyvä kohtaaminen päiväkodin arjessa. Haastattelussa saatujen tutkimustulosten perusteella on kuitenkin ongelmallista, että kasvattajat kokevat satunnaisia riittämättömyyden tunteita kohtaamistilanteissa arjen hektisyyden, ajoittaisen työntekijäpulan sekä pitkien työvuorojen vuoksi.

Tutkimustuloksista päätellen olisi tärkeää painottaa vielä entistä enemmän kohtaamisen merkitystä varhaiskasvatuksessa. Kasvattajat ovat tietoisia kohtaamisen tärkeydestä, mutta valitettavasti hyvään kohtaamiseen ei ole aina resursseja muun muassa vähäisen henkilökuntatilanteen vuoksi. Tämä taas vaikuttaa siihen, että yhtä kasvattajaa kohden on liikaa lapsia ja kohtaamiset kärsivät. Keskusteluista haastateltavien kanssa esiin tuli työn rasittavuus ja siihen vaikuttavat syyt. Haastattelun tuloksissa selviää, että syynä oli pitkät päivät ryhmissä ja siihen päälle toiminnan suunnittelu, jolloin päivät ovat pitkiä ja hektisiä. Lapset oppivat vuorovaikutustaitoja kasvattajien kanssa käytyjen kohtaamisten kautta, joten tämänkin takia jokaiseen kohtaamiseen olisi hyvä panostaa.

Haastatteluiden ja havainnoinnin tutkimustulosten kautta huomasimme, että kasvattajat tekevät työtä täydellä sydämellä ja arjen haasteista huolimatta kasvattajat pyrkivät kohtaamaan jokaisen lapsen yksilöllisesti heidän tarpeensa huomioiden.

11 POHDINTA

Halusimme tuottaa opinnäytetyön varhaiskasvatuksen kentälle, sillä tutkijoista molemmat tavoittelevat varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyttä. Ennen aiheen valintaa olimme yhteydessä Metsäkallion päiväkodin johtajaan aiheen valinnan tiimoilta. Saimme selville, että alalla kaivataan tutkimusta, jossa havainnoitaisiin kasvattajien ja lasten välisiä kohtaamisia varhaiskasvatuksen arjessa.

Tutkimukseen valitsimme ikäryhmäksi 3–4-vuotiaat, koska koimme, että tämän ikäisillä lapsilla vuorovaikutustaidot ovat kehittyneemmät, kuin nuoremmilla. Emme halunneet havainnointiimme suurta otantaa, joten valitsimme tietyn ikäryhmän ja kävi ilmi, että Metsäkallion päiväkodissa on kaksi 3–4-vuotiaiden ryhmää. Mielestämme kahdella lapsiryhmällä saisimme tarpeeksi kattavan kuvan kohtaamisista kasvattajien ja lasten välillä.

Aiheen valinnan jälkeen aloitimme opinnäytetyön tutkimussuunnitelman teon. Tutkimussuunnitelman valmistuttua hyväksyimme sen opettajalla ja aloitimme varsinaisen opinnäytetyön teon. Aloitimme opinnäytetyön työstämisen teoriaosuudella. Ennen havainnointia ja haastattelua kävimme etukäteen viemässä päiväkotiin lupalaput ja haastattelurungon molempiin ryhmiin. Havainnointi toteutettiin neljänä eri päivänä. Haastattelut toteutettiin viimeisenä havainnointipäivänä.

Opinnäytetyön tekeminen sujui hyvin ilman suurempia ongelmia, vaikka tutkimuksen tekeminen vei aikaa enemmän kuin odotimme. Molemmilla tutkijoilla on ennuudestaan kokemusta varhaiskasvatuksen työkentältä, joka edesauttoi teoriaosuuden kirjoittamista. Teoriaa varhaiskasvatuksesta löytyy paljon, mutta teoriaa kohtaamisesta oli melko haastavaa löytää. Tutkimusta tehdessä opimme hyödyllistä tietoa vuorovaikutuksesta ja kohtaamisen tärkeydestä ja pystymme hyödyntämään tätä oppia tulevaisuudessa.

Mielestämme on harmillista, että kasvattajat kokevat, ettei heillä ole aina mahdollista kohdata lapsia niin kuin kuuluisi. Onneksi kuitenkin haastatteluista kävi ilmi, että kasvattajat ovat tietoisia millainen on hyvä kohtaaminen. Kasvattajat myös tiedostavat kohtaamisen merkityksen ja pyrkivät mahdollisuuksien mukaan kohtaamaan jokaisen lapsen tämän tarpeiden mukaisesti. Haastatteluista kävi ilmi, että satunnaisesti työntekijöitä on liian vähän lapsimäärään verrattuna, jonka vuoksi jokaista lasta ei pysty kohtaamaan aina hyvin päivän aikana. Jos kasvattajia olisi enemmän lapsiryhmissä, tällöin olisi myös enemmän aikaa kohdata jokainen lapsi.

Uskomme, että sujuva tiimityö kasvattajien välillä edesauttaa hyvää ilmapiiriä, joka taas vaikuttaa positiivisesti kohtaamisiin. Lapset aistivat helposti, jos työntekijöiden vuorovaikutus keskenään ei ole sujuvaa. Mielestämme olisi myös hyvä, että esimerkiksi viikoittaisissa tiimipalavereissa keskusteltaisiin kohtaamisen tärkeydestä ja reflektoitaisiin omaa tapaa kohdata lapset.

Aikaisempien kokemustemme perusteella olemme huomanneet, että sujuva tiimityöskentely on hyvin tärkeää varhaiskasvatuksessa. Hyvä tiimityöskentely sujuvoittaa arkea, parantaa työhyvinvointia ja luo avoimempaa ilmapiiriä, mikä mielestämme lisää lasten viihtyvyyttä sekä vaikuttaa kasvattajien ja lasten väliseen vuorovaikutukseen. Olemme myös huomanneet, kuinka suuri merkitys on, että jokainen tiimissä osallistuu toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen tärkein työ on edistää lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia ja sen takaamiseksi jokaisen tiimin jäsenen täytyy tehdä parhaansa lapsiryhmässä.

11.1 Sosiaalialan kompetenssit

Koimme, että tutkimusta tehdessämme, kehityimme ammatillisesti ja saimme lisää ammatillista osaamista. Kun pohdimme, missä sosiaalialan kompetensseissa kehityimme eniten, kärkeen nousi ehdottomasti asiakastyön osaaminen sekä tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen.

Havainnoimalla monta tuntia ainoastaan kasvattajien ja lasten välistä kohtaamista, opimme mitä on hyvä kohtaaminen. Pystyimme tarkastelemaan, miten lasta tulisi kohdata erilaisissa tilanteissa ja miten lapsi reagoi muun muassa kasvattajan puheeseen, ilmeisiin ja eleisiin. Samalla pystyimme miettimään, miten lasta ei tulisi kohdata. Haastattelujen ja havainnoinnin avulla saimme valtavasti hyödyllistä tietoa kohtaamisesta sekä konkreettisia esimerkkejä onnistuneista kohtaamistilanteista. Saamiemme tietojen avulla pystymme refleктоimaan omaa tapaamme kohdata lapsia ja miettimään, miten voisimme vielä kehittää vuorovaikutustaitojamme.

Emme olleet kumpikaan aikaisemmin tehneet tutkimusta. Opinnäytetyötä tehdessä saimme harjoitella, millaista on tutkimuksen tekeminen ja mitä eri vaiheita tutkimusprosessiin kuuluu. Mielestämme oli hyvä, että saimme jo nyt kokemusta tutkimuksen tekemisestä, mikäli työelämässä tulee tarve toteuttaa tutkimus. Tällöin osaamme jo miettiä, miten tutkimus kannattaisi aloittaa ja tiedämme, mitä eri tutkimusmenetelmiä on mahdollista hyödyntää.

11.2 Mitä tekisimme toisin ja jatkotutkimusidea

Opinnäytetyön tekemisessä tekisimme toisin aikataulutuksen, eli aloittaisimme tutkimuksen tekemisen aikaisemmin. Jälkeenpäin ajateltuna kohdistaisimme opinnäytetyön tutkimuksen mahdollisesti kahteen eri päiväkotiin, jolloin otanta olisi laajempi ja monipuolisempi. Olisimme myös voineet haastatella varhaiskasvatuksen opettajien lisäksi ryhmien muita työntekijöitä, kuten lastenhoitajia ja näin saaneet enemmän haastateltavia tutkimukseemme.

Rajasimme opinnäytetyön tiettyyn ikäryhmään sekä haastattelimme vain ryhmän varhaiskasvatuksen opettajia. Jatkotutkimuksena voisi haastatella ryhmän kaikkia kasvattajia tai jos haluaisi tehdä vielä laajemman tutkimuksen voisi mennä esimerkiksi havainnoimaan päiväkodin jokaiseen ryhmään ja haastattelemaan kaikkien ryhmien kasvattajia. Vielä laajempaa tutkimustulosta varten voisi lähettää kyselyn koko Vaasan varhaiskasvatukselle.

Voisi olla myös mielenkiintoista osallistaa lapsia tutkimukseen ja haastatella heitä, jotta saisi myös lasten näkökulman esille. Näin saisi selville, miten lapset kokevat kohtaamiset päiväkodissa kasvattajien kanssa. Haastattelussa tulisi kuitenkin ottaa huomioon lasten ikäkehitys.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2015. Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa. Akateeminen väitöskirja. Kasvatustieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto.

Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet - Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä. PS-kustannus.

Asp, T. 2020. Lapsen kohtaaminen varhaiskasvatuksessa – kohtaamisen huoneen taulu Päiväkotiteemulaan. Opinnäytetyö. Sosiaaliala. LAB-ammattikorkeakoulu.

Colorado State University. 2005. Conducting Ethnographic Studies, Observational Research, and Narrative Inquiry. Viitattu 14.3.2022. <https://writing.colostate.edu/guides/guide.cfm?guideid=63>

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Gaudeamus.

Immonen, P. 2018. Aikuisen ja lapsen kohtaamisen merkitys ja siihen vaikuttavat tekijät varhaiskasvatuksessa. Kandidaattityö. Kasvatustieteet. Oulun yliopisto.

Jyväskylän yliopisto 2015. Havainnointi eli observointi. Viitattu 14.3.2022. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/havainnointi-eli-observointi-osallistuminen-ja-kenttetyoe>

L11.6.1999/731. Suomen perustuslaki. Finlex. Viitattu 15.12.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki>

L13.7.2018/540. Varhaiskasvatuslaki. Finlex. Viitattu 15.12.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Leinonen, R. 2018. Sisällönanalyysi. Viitattu 23.3.2022. <https://spoken.fi/sisallonanalyysi/#:~:text=%20Sis%C3%A4ll%C3%B6nanalyysin%20tyy-pit%20%201%20Aineistol%C3%A4ht%C3%B6inen%20sis%C3%A4ll%C3%B6nanalyysi%3A%20Aineisto,ajattelua%20ohjaavat%20vuoroin%20teoria%20ja%20aineisto.%20More%20>

Mattila, K-P. 2007. Arvostava kohtaaminen – Arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä. PS-kustannus.

Mattila, K-P. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mieli.fi 2022. Vuorovaikutustaitoja voi oppia. Viitattu 24.3.2022. <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/ihmissuhteet-ja-vuorovaikutus/vuorovaikutustaitoja-voi-oppia/>

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki. Tammi.

Mäntymaa, M & Tamminen, T. 1999. Varhainen vuorovaikutus ja lapsen psyykinen kehitys. Verkko-lehti. Viitattu 23.3.2022. <https://www.duodecimlehti.fi/duo91150>

Pellikka, I. 2020. Katse katsomuskasvatukseen. Teoksessa Varhaiskasvatuksen käsikirja. Toim. Hujala, E & Turja, L. Jyväskylä. PS-kustannus.

Sipilä, T. 2019. Lapsen ja kasvattajan kohtaamisia varhaiskasvatuksen aamupireillä ja lounastuokioilla. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteet. Jyväskylän yliopisto.

Suoranta, J & Eskola, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.

THL. 2021. Ihmiskeskeisyys. Viitattu 27.12.2021 https://thl.fi/documents/10531/2851931/Materiaalia_2.9.ihmiskeskeisyys.pdf/44ee8d82-c6ac-4490-a581-1f73afa8b3fe

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.

Vaasa 2022. Metsäkallion päiväkotit. Viitattu 28.2.2022. <https://www.vaasa.fi/asu-ja-ela/varhaiskasvatus-ja-koulut/varhaiskasvatus/paivakodit/bole-kotiranta-metsakallio/metsakallion-paivakoti/>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. Viitattu 19.1.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Vilka, H. 2006. Tutki ja Havainnoi. Helsinki. Tammi.

Vilka, H. 2014. Tutki ja havainnoi. 54. e-kirja. Viitattu 2.2.2022 <http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-havainnoi.pdf>

Øvreeide, H. 2010. Samtal med barn: metodiska samtal med barn i svåra livssituationer. Lund. Studentlitteratur.

LIITTEET

Liite 1

Lupalappu vanhemmille

23.8.2021

Hyvät vanhemmat!

Olemme kaksi valmistuvaa sosionomiopiskelijaa Vaasan ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä aiheenamme ”Kasvattajien ja lasten kohtaamiset päiväkodin arjessa”. Tarkoituksenamme on tutkia havainnoimalla millaisia ovat kohtaamiset varhaiskasvattajien ja lasten välillä päiväkotiarjen erilaisissa tilanteissa.

Tutkimuksemme toteutettaisiin täällä Metsäkallion päiväkodissa havainnoimalla noin neljä tuntia päivässä aikavälillä 30.8 – 2.9.2021. Havainnoinnista saadut tulokset tulevat vain opinnäytetyöhömmme. Opinnäytetyömme julkaistaan www.Theseus.fi verkkosivuilla. Emme kerää, emmekä julkaise lasten nimiä missään.

Pyydämme teitä täyttämään alla olevan lomakkeen lapsenne osallistumisesta. Palautattehan lapun alaosan ryhmän opettajille viimeistään perjantaina 27.8.2021, jotta pääsemme aloittamaan työskentelyn.

Yhteistyötä innolla odottaen: Erica Silorinne & Heidi Hakala

Minun lapseni _____

Saa osallistua opinnäytetyön havainnointilanteisiin

En halua, että lapseni osallistuu opinnäytetyön havainnointilanteisiin

Huoltajan allekirjoitus:

Liite 2

Haastattelukysymykset

1. Miten määrittelet kohtaamisen?
2. Millainen on mielestäsi hyvä kohtaaminen?
3. Millaisia ovat lasten ja kasvattajien kohtaamiset päiväkodin arjessa (kerro esimerkki)?
4. Onko työpäivän aikana mahdollista kohdata jokainen lapsi hyvin?
5. Mitä pidät tärkeänä kohtaamistilanteissa?
6. Millaisia haasteita voi ilmetä kohtaamistilanteissa?

Liite 3

Havainnointilomake

Päivämäärä _____

Ryhmä _____

1. Tilanne:

2. Äänensävy

3. Eleet:

4. Ilmeet:

5. Kontakti:

6. Kosketus:

7. Lapsen reaktio:

8. Ajatukset: